Министерство Просвещения Российской Федерации

Министерство образования и науки Республики Дагестан

Администрация МО «Город Махачкала»

МБОУ «Гимназия №11»

Рассмотрено на заседании ШМО учителей родных языков Руководитель ШМО ___________ А.М.Махмудова Протокол № 1 от 28.08.2023 г.	Согласовано Заместитель Директора по УВР ___________ М.Ф.Алиева	Утверждено Директор ___________ З.Я. Дибирова Приказ № 48-П от 31.08.2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного курса

«Кумыкская литература»

1-4 классы

Махачкала 2023 г.

БАЯНЛЫКЪ СЁЗ

Аслу школалар учун яратылгъан къумукъ адабиятдан уьлгюлю программа Федерал пачалыкъ билим берив стандартны (ФГОС-ну) аслу умуми билим берив программасыны талапларына кюрчюленип тизилген. Шо стандартларда муаллимлени ишинде янгы педагогика къайдаланы къоллав масъалалары, охувчуланы хас айрылыкълары, оланы чагъы, билим ва оьсюв даражалары, гьалиги жамият яшавуну талаплары, милли школаланы ишини бай сынавлары ва илму-ахтарыв ишлер гёз алгъа тутулгъан.

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар жамият къуллугъун кюте: олар миллетибизни менлигин сакълай, ана тилде гьакълашыв, къатнашыв чараланы кютегенден къайры да, халкъны маданият байлыгъын артдыра, пикир этив мердешлерин камиллешдире. Программагъа гёре охув дарсларда яшлагъа белгили билимлени, бажарывлукъланы берив булан бирче, оланы умуми оьсювюне кёмек этив гёз алгъа тутулгъан. Шу муратланы яшавгъа чыгъармакъ учун яшланы бары да затдан алдын текстни тюз англап, чалт, чебер охумагъа ва китап булан ишлемеге уьйретме тюше.

Башлапгъы класларда яшланы охувгъа уьйретивню аслу борчлары шулардыр:

- текстни англап уьйренивню кюрчюсюнде тюз ва чалт охув мердешлерин яратмакъ;
- билимни ва тарбияны кюрчюсю болгъан китап булан ишлеп болагъан этмек ва оланы пикир этив мердешлерин теренлешдирмек, сёз хазнасын артдырмакъ;
- - яшларда тергевлюкню, ишге гьаваслыкъны, охувда оьзбашына ишлеме бажарагъанлыкъны тувдурмакъ ва оланы къылыкъ (эстетика) якъдан тарбияламакъ;
- тюрлю чебер текстлер булан ишлеме болагъан бажарывлукъланы яратмакъ; охувгъа, билим алывгъа иштагълыгъын артдырмакъ;
- чебер асарланы охуйгъанда тюрлю гьислени яратма, яшланы сёзге эстетика якъдан янашма, чебер асарланы маънасын англама уьйретмек;
- яшланы адабият тилни къайдаларына кюрчюленип сейлемеге ва язмагъа уьйретмек;
- чебер адабитны кюрчюсюнде къурдашлыкъ, дослукъ, тюзлюк яхшы къылыкълардан экенлигин беклешдирмек;
- чебер адабиятны кюрчюсюнде яшланы оьз ватаныны, халкъыны маданиятына бакъгъан сюювюн артдырыв;
- тюрлю чебер текстлер булан ишлеме болагъан бажарывлукъланы яратмакъ; охувгъа, билим алывгъа иштагълыгъын артдырмакъ;
- чебер асарланы охуйгъанда тюрлю гьислени яратма, яшланы сёзге эстетика якъдан янашма, чебер асарланы маънасын англама уьйретмек;

- чебер адабитны кюрчюсюнде къурдашлыкъ, дослукъ, тюзлюк яхшы къылыкълардан экенлигин беклешдирмек;

- чебер адабиятны кюрчюсюнде яшланы оьз ватаныны, халкъыны маданиятына бакъгъан сюювюн артдырыв.

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар охувчуланы тилин оьсдюрювде, оланы тилин бай этивде, яшланы тил культурасын ва сёйлев имканлыкъларын артдырывда аслу кюрчюлеринден бири болуп токътай.

Адабият охув предмет гьисапда уьйретив масъаладан къайры, тарбиялавчу масъаланы да кюте.

Текстлени охуйгъанда гьислени (сююнч, тамаша болув, къайгъырыв ва ш.б.) берип, сонг да охулгъан гесекге оьзюню къаравун да айтып билмеге герек.

Адабиятны курсунда яшлар школада инче саниятны асарлары гьисапда халкъ авуз яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш бола. Шону натижасында эстетика тарбияны кюрчюлери салына. Охув учун берилген материал табиатны, жамият яшавну ва инче саниятны исбайылыгъын англамагъа ва уьйренмеге кёмек эте.

Башлапгъы класларда ана тилни уьйретив тилни гьакъындагъы илмугъа ва тил оьсдюрювге бакъгъан якъда биринчи абат гьисаплана. Ана тил дарслар оьзге охув предметлер, айры алгъанда охув дарслар булан тыгъыс байлавлукъда юрютюлме герек.

Уьлгюлю программа муаллимлеге шулай имканлыкълар бережек:

1) башлапгъы клаcлар учунгъу Федерал билим берив стандартларда гёрсетилген метапредметлик, энчилик ва предметлик гьасиллеге етишмеге кёмек этежек;

2) «Къумукъ тил» предметни планлашдырылгъан гьасиллерини къурулушун, ону ичделигин ичделигин учунгъу йыллагъа ва сагьатлагъа гёре бёлюп Федерал билим берив стандартлагъа, башлапгъы клаcлар учун онгарылгъан Уьлгюлю аслу билим программасына ва Уьлгюлю тарбиялав программагъа гёре гелишдирме кёмек этежек;

3) гьар класда болмагъа герек тематика планланы камиллешдирмеге, дарсларда юрюлмеге герек тюрлю-тюрлю ишлени теренлешдирмеге кёмек этежек.

Программада охув предмет башлапгъы класларда гёрсетилген планлашдырылгъан гьасиллери (энчили, метапредметли ва предметли) не муратларда уьйренилме гереги гёрсетилген. Энчили ва метапредметли гьасиллер адатлангъан методика къайдаларда ва ана тилни уьйренегенде огъар хас болагъан метод къайдалагъа гёре берилген. Программаны предметли планлашдырылгъан гьасиллери йыллагъа гёре берилген.

Программада охув материал клаcлагъа гёре пайлангъан, темаланы гезиги, оланы уьйренегенде предметни ичделигине ва яшланы психология айрылыкъларын, оланы чагъын гьисапгъа алып сагьатланы къадары да берилген.

Программа учителни яратывчулукъ сиптечилигин кемитмей, огъар программаны аслу ичделигин сакълап, тюрлю-тюрлю метод ёлланы къолламагъа имканлыкъ бере.

Курсну умуми характеристикасы

Охув курсну къумукъ, рус, Дагъыстанда яшайгъан башгъа миллетлени вакиллери яратгъан чебер асарланы къуршай. Яшлар башлапгъы класларда инче саниятны асарлары гьисапда халкъ авуз яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш бола.

Адабиятны курсундан программа шулай затланы гёз алгъа тута:

• Авуз тилни тюрлюлери. Тил культурасы.

• Текстни тюрлюлерини уьстюнде иш гёрюв.

• Чебер асарланы уьстюнде ишлев.

• Охума герекли асарлар. Охув культурасы.

Биринчилей «Авуз тилни тюрлюлери. Тил культурасы» деген бёлюкде сёйлев, охув, язув мердешлени беклешдирмек учун авуз тилни язув тилден айырып бажарма тюше. Тил культурасына гёре яшлар тюз ва таъсирли сёйлеп бажарма герек. Шолай сёйлеп билмек учун тилни токъташгъан язув ва сёйлев къайдаларындан тайышмай сёйлеме ва язмагъа билме герек.

Программаны талапларына гёре 1- 4 класларда бары да охув дарсларда тюз, чалт, англап, чебер охув мердешлер болдурула. Шо муратны яшавгъа чыгъармакъ учун тюрлю асарланы охума, гьар заман оланы уьстюнде ишлеме тюше.

Биринчи класда яшлар англап, тюз, бувунлагъа гёре охумагъа уьйрене. Шо класда яшлар текстге гёре, муаллим береген соравлагъа гёре гиччи текстлени хабарлайлар. Текст булан юрюлеген бары да иш муаллим булан бирче этиле. Биринчи класны ахырына бир минутда 20-25 сёз охума герек.

Экинчи класны охувчулары сав сёзлени бувунлагъа бёлмей охуп бажармагъа герек. Охума къыйын сёзлер буса бувунлагъа гёре охула. Экинчи класны ахырына бир минутда 30-40 сёз охума герек.

Уьчюнчю класда охувчулар, сав сёзлер булан паузаланы ва логика ургъуланы сакълап, текстлени охуйгъанда гьислени (сююнч, тамаша болув, къайгъырыв ва ш.б.) берип, сонг да охулгъан гесекге оьзюню къаравун да айтып билмеге герек. Уьчюнчю класны ахырына бир минутда 50-60 сёз охума герек.

Дёртюнчю класны ахырында охувчулар англап, чалт ва аян кюйде охуп билеген мердешлеге ес болалар. Охувчу IV-нчю класны ахырында бир минутда 90 сёзню охуп болмагъа герек.

Адабият дарсларда диалог, монолог къурма бажарывлукъ, тюрлю текстлер булан, оьзбашына охув китап булан ишлев мердешлер яратыла, сё-

злюклерден, тюрлю справочниклерден тарыкълы болагъан информацияны тапма уьйрене.

Охув дарсларда яшланы сёйлев тили оьсе, шо саялы программада яшланы сёз хазнасын жанландырагъан ва байлашдырагъан, сонг да байлавлу сёйлевню болдурагъан чалышывгъа айрыча ер гёрсетиле.

Программада охув мердешлерин оьсдюрювге аслу тергев бериле. Охув дасларда текстлени маънал гесеклеге бёлме уьйретме, хабарлав, суратлав, пикирлешив сочинениелер ва изложениелер язылa.

Программада текстни чебер охума ва ону тюрлюлерин айырыв мердешлер яратывгъа тергев бериле. Текстге гёре план къуруп, ону маъналы гесеклеге бёлюп, гьар гесекге баш салып бажармакъ. Текстни савлай яда айры маъналы гесеклеге гёре хабар этип бажармакъ. Текстни аслу маънасын башы булан урушдурмакъ. Охулгъан текстни тюрлюлерин айырып бажармакъ: хабарлав, суратлав, пикирлешив. Охувчу текстге оьз къаравун айтып, багъа берип текстлени хабарын оьзбашына айтып, тынч план къуруп, толу ва къысгьартып, текстни маънасьн хабарлап бажармагъа герек. Илму ва чебер текстлени бири - биринден айырып, башгъалыкъларын гёрсетип бажарма герек.

Программада чебер асарланы уьстюнде ишлевге айры тергев бериле. Охувчуланы жамият-политика англавларын генглешдиреген чебер ва публицистика асарлар, язывчуланы сайламлы ва авуз яратывчулугъуну асарлары охула. Охувчулар адабият текстлени аслу журалары булан ва оланы башгъалыкълары булан таныш болалар. Олар текстни маъналы гесеклеге бёлмеге, аслу пикруну тапмагъа, баш маънаны экинчи даражалыдан айырмагъа текстни планын этмеге, оьзю охугъан затгъа багъа бермеге уьйренелер: яшланы сёзлюк хазнасын генглешдирив, мугькамлашдырыв ва жанландырыв иш узатыла.

Программада охума герекли асарлагъа ва охув культурасына тергев бериле. Бу бёлюкде тюрлю - тюрлю текстлени, тюрлю жанрларда язылгъан асарланы охув къайдалар гёз алгъа тутула. Охума герекли асарлагъа къумукъ, рус, Дагъыстанда яшайгъан башгъа миллетлени вакиллери яратгъан чебер асарлары гирме тюше. Ондан къайры охув курсу илму макъалаланы гёз алгъа тута. Яшлар школада инче саниятны асарлары гьисапда халкъ яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш болма герек. Пограммагъа гёре яшлар адабият асарланы бары да жураларын билме тюше: ёммакълар, шиърулар, хабарлар, айтывлар, чечеген ёмакълар ва ш. б .

Булай тематика яшлагъа ювукъ къылыкъны гьакъындагъы асарлар кёп ерни ала. Ватанны, парахатлыкъны ва дослукъну, яшланы яшаву ва ишлери, адамланы яшаву ва загьматы гьакъындагьы яшланы англавлары кёп къадарда генглеше. Яшлар школада инче саниятны асарлары гьисапда халкъ яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш бола. Шону натижасында эстетика тарбияны кюрчюлери салына. Охув учун берилген материал табиатны,

жамият яшавну ва инче саниятны исбайылыгъын англамагъа ва уьйренмеге кёмек эте, охувчуланы тил культурасы арта.

Башлапгъы класларда ана тил дарслагъа охув плангъа гере 118 сагъат гёрсетиле: в 1-нчи класда – 33 сагъат, жумада 1 сагъат (33 жума); 2-нчи класда – 34 сагъат (34 жума); 3-нчю класда –34 сагъат (34 жума); 4-нчю класда – 17 сагъат (0,5 жума).

КЪУМУКЪ АДАБИЯТГЪА УЬЙРЕТИВНИ ИЧДЕЛИГИ

1-нчи клас

Халкъ авуз яратывчулугъу.

Ёммакълар, айтывлар, чечеген ёммакълар.

Алгъышлар, яхшылыкъ ёравлар, сыналгъан сёзлер.

Уьч улакъны ёммагъы. Жымчыкъ, тюлкю ва къаргъа. Арсланкъаплан.

Язбаш.

А. Акъаев. Язбаш. Къ. Шамсутдинов. Арыкъ язбаш. Б. Магьамматов. Эрте язбаш. К. Султанов. Сувукълар битди. А.Акъаев. Гьай баркаман! Къ. Акъгёзов. Тангны леззети. З. Атагишиева. Майда. А. Гьамитов. Къаранчкъыдан яманмы. И. Керимов. Язбашда. Къурманали шамсутдинов. Яш къурувчу. А. Залимханов. Алма терек. М. Атабаев. Шатман йыр.

Мен ва мени къурдашларым.

Магьамматзагьит Аминов. Алфавит. С. Бийболатова. Женнет ва къазлар бузав, къозу ва бёрюлер. С. Токъболатов. Тынглавсуз улакъ. Б. Гьажиев. Циркде. А.Межитов. Бишевню тюшю. А. Батыргишиев. Дарман отлар. М.-Н. Халилов. Жаны бар атлар къайда? М. Атабаев. Жымчыкъ. Ит.

1-нчи класда «Къумукъ адабият» предметни уьйренив шулай ***универсал охув гьаракатланы*** болушдурмагъа кёмек эте.

***Тюшюнюв универсал охув гьаракатларын*:**

— гиччирек проза ва шиъру текстлердеги сёзлени къутгъармай, савлай, оланы ичиндеги гьарпланы яда бувунланы ерлерин алышдырмай, тюз къычырып охумакъ;

— ичинден яда къычырып охулгъан асарны аслу маънасын англамакъ;

— охувну вакътисинде маъналы гесеклени белгилемек, соравлагъа жавап берип бажармакъ.

— гечилген терминлени, англавланы маъналарын билмек: авуз яратывчулукъ тема, текстни башы, аслу маънасы, ичделиги, ёммакъ, автор, игити, хабар, шиъру;

— асарланы жанрлагъа гёре айырып билмек (ёммакъ, чечеген ёммакъ, айтыв, шиъру, хабар);

— текстни анализин этмек: текстни темасы, агьвалатланы тизимли гелишин токътащдырмакъ, асарны игитини келпетин суратламакъ, ону хасиятына тюз къыймат бермек, текстни маънасына гёре соравлар салмакъ;

— асарны ону темасына гёре, охувчуну кеплендиреген гьалына гёре оьзге асарлар булан тенглешдирмек.

Маълуматланы (информацияны) уьстюнде иш гёрюв:

— текстни ичделиги баянлыкъ гьисапда суратланы, филмлени, спектакллени кёмеклиги булан да гёрсетилме болагъанны англамакъ;

— асарланы суратлар булан нисбатлашдырмакъ, суратгъа къыйышагъан асарны гесегин тапмакъ.

***Гьакълашыв универсал охув гьаракатлары*:**

— шиъруланы тюз сёйлев къайдалагъа ва токътав белгилеге гёре чебер охумакъ;

— арагъа салып ойлашагъан охулгъан яда эшитген текстни гьакъында юрюлеген лакъырлашывда ортакъчылыкъ этмек: лакъырда ортакъчылыкъ этегенлеге тынгламакъ, соравлагъа жавап бермек, арагъа салып ойлашагъан масъалагъа гёре оьзюню ойларын айтмакъ;

— соравлагъа, суратгъа яда берилген плангъа аркъа таяп авуздан асарны ичделигин харар этип айтмакъ;

— оьзюню сёзлери булан гечилген терминлени, англавланы англатмакъ;

— шиъругъа, ёммакъгъа, хабаргъа тынглап, олар оьзюнде нечик гьислер тувдурагъанны гьакъында айтып бажармакъ;

— сёйлевчю булан уьзюрлю аралыкълар тутмакъ, сёйлев къылыкъ къайдаларын сакъламакъ; диалогну юрютюв къайдаларын сакъламакъ;

***Низамлашдырыв универсал охув гьаракатлары*:**

— дарсда салынгъан масъалана англамакъ, тарыкъ заманда муаллим булан иш гёрмек;

— оьзбашына охувгъа иштагьы барны ачыкъ этмек, охув мердешлерин камиллешдирмек;

— муаллимни кёмеклиги булан охув гьаракатында ёлугъагъан четимликлени, онгайлыкъланы ва онгайсызлыкъланы къыйматлап бажармакъ;

Бирчелик (совместная деятельность):

— бирче юрюлеген ишни мурадын англамакъ, шо муратгъа етишмек учун бирче планлар къурмакъ, сёйлешмек, шо ищде ортакъчылыкъ этегенлени ойларын гьисапгъа алмакъ;

— оьзюне тапшурулгъан ишни лайыкълы кюйде кютмек;

— жутлашып яда группалашып ишлемеге иштагьы болмакъ;

— бирче ишлейгенде сабурлугъун сакълап, гелишип гьаракат этмек, оьзгелер булан сёйлешип билмек, оьзюне тапшурулгъан ишни мекелли кюйде кютмек;

2 клас

Китап. Билим.

М. Атабаев. Байрам гюн. *М. Атабаев* Бешни йыры. Ж. Керимова. Яхшы яш. К. Султанов. Макътав болсун китапгъа. Н. Ханмурзаев. Охуйгъан азиз яшлар. И. Бамматханов Къоччакъ Алабай (Болгъан иш)

Китап ва билим булан байлавлу асарланы охув. Яшлагъа билимни батгъычындан гётериле туруп, олар янгы-янгы билимлеге ес болажагъын, гележекде уьстюнлюклеге етишежегин англатмакъ. Китап – билим хазнасы экенни яшлагъа тюшюндюрмек.

Халкъ авуз яратывчулугъу.

Айтывлар ва аталар сёзлери (Пословицы и поговорки). Не негер берилген? (Что, для чего?) Къакъакъ йырлар (Колыбельные песни). Жичив ва тари (Воробей и просо). Янгурну гьакъында (Про дождь). Земире (обряд вызывания дождя). Аткъай. Юмунчукъ (Жмурки). Яшланы оюнлары (Детские игры). Масхаралар (Шутки). Чечеген ёммакълар (Загадки). Янгылтмачлар (Скороговорки). Яшланы «Къарчыгъа» журналындан. (Из детского журнала «Соколенок»). Хораз тавукъму дагъы? (Петух разве курица?). Физкультура минутлар. (Физкультурные минуты). Ёммакълар. (Сказки). Тенг уьлешив (Халкъ ёммакъ). (Дележ поровну (народная сказка). Тилчи бёрю акъайгъа гьиллачы тюлкю акъай берген жаза (Халкъ ёммагъы). (Наказание хитрой лисы ябеды волка). Ким-ким уяв, ким уяв? (Халкъ ёммагъы). (Кто бодр? (Народная сказка). Агъа-ини (Къумукъ халкъ ёммагъына гёре). (Братья (По кумыкской народной сказке)). Н. Магьамматов. Шекер ва туз. (Сахар и соль). Гюзню аламатлары. (Причуды осени). И. Асеков. Яй ва гюз. (Лето и осень). А. Межитов. Савусгъанны мактабы. (Сорочья школа). У. Мантаева. Ажай. (Мама). А. Жачаев. «Къоччакъ» Паша. («Смелый» Паша). К. Абуков. Къапучу. (Вратарь). Ж. Закавов. Гюз. (Осень). Ш. Альбериев. Агъачлыкъда гюз. (Осень в лесу). Р. Устарханова. Атлангъан гюз. (Ранняя осень). Уьягълю. (Семья). М. Атабаев. Кёп сюемен. (Очень люблю). Мен доктор болажакъман. (Я стану врачом). В. Атаев. Неге татли экен? (Почему же сладкий?). Къарт болмай тур. (Не старей). У. Мантаева. Арсланны ажайы. (Мама Арслана). Уьй ишлеге кёмек этив. (Помощь в домашних делах). М. Ягьияев. Иса (Къызардашы гиччи эркъардашыны гьакъында). (Иса. Сестра о младшем брате). Ш. Альбериев. Сегиз чабакъ. (Восемь рыб). Адиллик. (Благовоспитанность). Рагьмулукъ. (Доброта). А. Акаев. Бир хабар. (Один рассказ). М. Атабаев. Баракалла. (Спасибо). М. Темиров. Борчубуз. (Наш долг). С. Токъболатов. Яхшы яшланы йыры. (Песня хороших мальчиков). Къ. Шамсутдинов. Ким этер? (Кто сделает?). К. Султанов. Яшлар ва къушлар. (Дети и птицы). У. Мантаева. Арсланны биржасы. (Биржа Арслана). Ш. Альбериев. Савгъат. (Подарок).

Къурдашлыкъ. Дослукъ (Дружба)

А. Вагьабов. Сют пайлав. (Дележ молока). А. Жачаев. Сапарда. (В путешествии). А. Алимоллаев. Къурдашлар. (Друзья). М. Атабаев. Ант. (Клятва). Къочкъарлар. (Бараны).

Къыш (Зима)

Хошгелдинг, къыш! (Добро пожаловать, зима!) М. Атабаев. Къыш гелди. (Зима наступила). Аткъай. Чана чабыв. (Катание). Б. Гьажиев. Сувукъмурза. (Дедмороз). М. Атабаев. Бизин ёлка (Наша елка). Б. Магьамматов Къышны масхарасы (Шутка зимы). А. Межитов. Айлар (Месяцы). И. Керимов Къара къаммакъ (Черное перекати поле).

Тил (язык). Халкъ (народ). Ватан (Родина)

Н. Магьамматов. Ана тилим…(Родной язык). М. Атабаев. Ана тил (Родной язык). Къумукътюз (Кумыкская равнина). Москва. С. Мамаева. Ана тил (Родной язык). А. Сайитов. Ана тилим (Мой родной язык). Къумукъ халкъым (Мой народ). Къумукъ элим (Моя Родина). Къумукътюз (Кумыкская равнина). Уллу алим ва муаллим (Большой ученый и учитель). Уллубий Буйнакский. Эсделиклер (Воспоминания). А. Аскерханов. Къонакъ яш (Мальчик в гостях). А. Межитов. Ватан деген не затдыр? (Что такое Родина?) Сарихум (Сарикум). А. Акъаев. Уллу — гиччи (Большой — маленький).

Гьайванлар ва къушлар (Животные и птицы)

А. Акаев. Сыйыр бизге не бере? (Корова нам что дает?) М. Сатиев. Ачувлу парахат болду (Злой успокоился). А. Гьамитов. Къоччакъ кирпи (Смелый ежик). М. Ягьияев. Арслан. Маржанатны мишиги (Кошка Маржанат). М. Ягьияев. Къызыл хораз (Красный петух). Мени жагъам (Моя галка). Ш. Албериев Бёрюлени закону (Закон волков). С. Мамаева. Тюекъуш (Страус). Ш. Албериев. Къыр жижек. (Дикий цыпленок).

23 февраль — ватанны якълавчусуну гюню (23 февраля – День защитника Отечества)

Ж. Керимова. Бизин армия (Наша армия). М. Атабаев. Солдат яшлар (Дети-солдаты). А. Вагьабов. Гёгюрчюнлер (Голуби). М. Сатиев. Къашгъалакъ. Кёпден къаравуллангъан язбаш (Весна, которую давно ждали). К. Султанов. Язбаш геле (Весна приходит). А. Жачаев. Язбаш (Весна).

8 март — къатынланы халкъара гюню (8 Марта – международный женский день)

В. Атаев. Сурат дарсда (На уроке рисования). Табиатны гючю (Сила природы). А. Магьамматов. Мени анам (Моя мать). С.. Токъболатов. Яз эртени (Весеннее утро). Б. Гьажимурадов. Гиччипав ва тут терек (Ребенок и тутовник). Б. Гьажиев. Къушлар (Птицы).

Загьматны ва язбашны гюню (Праздник труда и весны)

А. Абакаров. Хошгелдинг, биринчи май! (Добро пожаловать, 1 Мая). Б. Астемиров. Май байрам (Майский праздник). 9 май — уьстюнлюкню гюню (9 Мая — День победы). А. Акавов. Биз давланы сюймейбиз. (Мы не хотим войны). Б. Атаев. Жюнгютейли Юсуп Акаевни йыры (Песня Юсупа Акаева из Джюнгютая). Къарланюртлу игит (Герой из Карланюрта). А. Сайитов. Игит Абдурагьман (Герой Абдурахман). Россияны игити (Герой России). Солдатгъа памятник (Памятник солдату). М. Абуков. Аждагьа (Дракон). А. Акъаев. Гьей къойчу! (Эй чабан!) А. Вагьабов Къошда (В шалаше). М. Халилов. Яйсан янгур (Тёплый летний дождь). М. Атабаев. Гол. Мурат ва къаргъа (Мурад и ворона). Суратчы яш (Мальчик-художник). С. Мамаева Ай-яй-яй! Б. Магьамматов. Гёзел яй (Красивое лето).

2-нчи класда «Къумукъ адабият» предметни уьйренив шулай универсал охув гьаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

***Тюшюнюв универсал охув гьаракатларын*:**

— текстлердеги сёзлени къутгъармай, савлай, оланы ичиндеги гьарпланы яда бувунланы ерлерин алышдырмай, тюз охумакъ, гиччирек проза ва шиъру текстлени чебер охумакъ (къыйматлавсуз);

— чебер асарланы оланы темаларына гёре (Ватанны, табиатны, жан-жаныварны гьакъында), жанрлагъа гёре (авуз яратывчулукъ, хабар, шиъру) бир бири булан тенглешдирип, оланы журалагъа бёлюп бажармакъ);

— асарланы жанрлагъа гёре айырып къысгъача оланы хасиятларын белгилемек (авуз яратывчулукъ, адабият асар, хабар, шиъру);

— уьйренген англавланы (тамур, аваз, гьарп, сёз, жумла, текст) оланы белгилери булан нисбатлашдырмакъ;

— ёммакъны, хабарны, шиъруну анализ этип бажармакъ: темасы, асарны аслу маънасы, текстден асарны игитин суратлайгъан сёзлени тапмакъ, ону хасиятларына къыймат бермек, игитлени бир бири булан тенглешдирмек, агьвалатланы гезигин токъташдырмакъ (ёммакъда яда хабарда);

— шиъруну анализ этмек: къайсы жанргъа гирегенин айтмакъ, тенглешдиривлени, гёчюм маънада къоллангъан сёзлени гёрсетмек, оланы маъналарын контекстге гёре яда сёзлюклени къоллап, англатмакъ.

Маълуматланы (информацияны) уьстюнде иш гёрюв:

— кюрчю материал булан ишлемеге уьйренив: охув китапдан ва сёзлюклерден пайдаланыв;

— сёзлюк булан пайдаланып кёп маъналы сёзлени маъналарын токъташдырыв;

— кюрчю материаллар булан пайдаланып, тийишли информация булан пайдаланыв;

— текстге гёре сурат этив;

— китапны ичделигин билмек, авторну фамилиясына гёре каталогдан китапны излеп тапмагъа билмек;

— китапны ичделигине гёре ону темасын ва ич маънасын айтып бажармакъ;

— сёзлюклер булан пайдаланып билмек;

Гъакълашыв универсал охув гьаракатлары:

— бир затны гъакъында оьзюню оюн айтып бажарыв, гишини ойларына тынгламагъа уьйренив;

— сёйлевчю булан уьзюрлю аралыкълар тутмакъ, сёйлев къылыкъ къайдаларын сакъламакъ;

— гишини проблемагъа къарайгъан кююне тюшюнмек;

— авуздан берилген темагъа диалог тизмеге уьйренмек;

— диалогда ортакъчылыкъ этип билмек, диалогну юрютюв къайдаларын сакълап, тюз интонация булан охумагъа бажармакъ;

— оьзю охугъан текстни яда эшитген текстни авуздан яда язып гьасиллер чыгъармакъ.

— диалогда ортакъчылыкъ этмек, охугъан текстге соравлар салып, ону хабар этип айтып билмек;

— табиатны авуздан суратлап бажармакъ;

— гиччирек хабарлар, ёммакълар язмагъа уьйренмек, чечеген ёммакълар ойлашмакъ;

Низамлашдырыв универсал охув гьаракатлары:

— китапны охугъанда оьзюнде тувувулунгъан гьислени къыйматдлап бажармакъ;

— охугъан яда эшитген асарда суратланагъан ишлени гезигин эсинде сакъламакъ;

— асарны охуйгъанда яда огъар тынглайгъанда дарсда салынгъан масъаланы унутмай тергевлю кюйде оьтгермек;

— уьлгюге гёре дарсда салынгъан муратны яшавгъа чыгъарывун тергемек.

Бирче иш гёрюв (совместная деятельность):

— бирче юрюлеген ишни мурадын англап, шо муратгъа етишмек учун бирче планлар къурма уьйренмек; танкъыт этегенде таъли тил булан сёйлемек; оьзюне этеген замечаниелени де тюз англамакъ;

— гьар не ишни де арагъа салып ойлашып ва гьасиллер чыгъарып давлашмай оьтгермек;

— оьзюне тапшурулгъан гьар ишни жаваплы кюйде оьтгермек;

— гьар ишге оьзю этген къошумну къыйматлап билмек.

3 класс (34 часа)

1-нчи сентябр — билимлени гюню

(1 сентября — День знаний)

Абусупьян Акаев. Ана тилинден балагъа (Ребенку материнским языком). Анвар Гьажиев. Ана тил (Родной язык).

Яй ва гюз (Лето и осень)

Алимпаша Салаватов. Яйда гюн (Весенний день). Гь. Анвар. ЯВ-ЯВ!(Лей-лей). Ибрагьим Керимов. Къарлыгъачланы къувуну (Тревога ласточек). Шейит-Ханум Алишева. Неге тюгюл (Потому что). Аткъай. Тюзню тангы (Утро на равнине). Гьайбулла Давутов. Элдарны елкенли булуту (Облачный парус Эльдара). Казим Казимов. Бир яз гюню (Один весенний день). Казим Казимов. Сентябр ай (Месяц сентябрь). Микайыл Абуков. Гюз (Осень). Нюрбек Аскеров. Гюзде (Осенью). Магьаммат Атабаев. Гиччи къатарбаш (Маленький сорвиголова).

Ата. Ана. Ана тил

(Отец. Мать. Родной язык)

Абусупьян Акаев. Бир хабар (Один рассказ) Бадрутдин Магьамматов. Ананы ёраву (Пожелание матери). Магьамматсолтан Ягьияев. Абам тувгъан гюн (День рождения бабушки). Акъай Акъаев. Ата. Ана (Отец. Мать). Умукюрсюн Мантаева. Кёсени малы гёз алдында яхшы (Имущество безбородого лучше, чтобы оно было перед глазами) Магьаммат Атабаев. Паркда (В парке). Магьаммат Къадыров. Аналар (Матери). Магьаммат Къадыров. Анасына къыйын болгъанда. (Когда матери трудно). Патимат Абдулкеримова. Гёзьяшлар Слёзы. Изамит Асеков. Сагъа тил ким уьйретди? Тебя кто научил языку? Къайсын Къулиев. Ана тилим. Магьамматамин Акъмурзаев. Не татлидир ана тил! Ибрагьим Керимов. Сёзлени сырлары (Тайны слов). Ибрагьим Керимов. Дюньяда нече тил бар? (Сколько языков в мире? Ибрагьим Керимов. «Алтын топ» («Золотой мячь»)

Табиатны якъламакъ — ватанны якъламакъ

(Защита природы — защита отечества)

Шарип Албериев. Рагьмулу юрек (Доброе сердце) Акъай Акъаев. Дарс (Урок). Магьамматбек Османов. Агъачлыкъда емиш бав (Сад в лесу). Магьаммат Атабаев. ЧАЙКА (Чарлакъкъуш). Мустапа Гьусейнов. Эсги уя (Старое гнездо). Гьайбулла Давутов. Бишев ва торгъай бала. Кошка и детеныш жаворонка. Агьмат Жачаев. Гечип къой! Сиз билемисиз? (Знаете ли Вы?) Яшланы яшаву (Жизнь детей). Магьаммат Атабаев. Пионерлени йыры (Песня пионеров). Агьмат Устарханов. Гишини югени (Чужая уздечка). Гь. Анвар. Чыргъаны хабары, шёшгени иши (Рассказ о лезвии плуга и делах сабли). Алимпаша Салаватов. Кёк кёкюрев (Гром). Магьаммат Атабаев. Гёрюнмейген дев (Невидимый великан). Бийсолтан Гьажимуратов. Лайла ва къапуста (Лайла и капуста) Вагьит Атаев. Оьсюмлюклени «тили» («Язык» растений). Гьайбулла Давутов.

Бал этеген жибин (Медоносная пчела). Агьмат Жачаев. Баш аврув (Головная боль). Магьмут Сатиев. Дарслардан сонг (После уроков). Акъай Акъаев. Бишей ва сютей (Котенок и молочко).

Парахатлыкъ ва къурдашлыкъ

(Мир и дружба)

Магьаммат Атабаев. ДЮНЬЯНЫ ЯШЛАРЫ (Дети земли) Магьаммат Атабаев. Парахатлыкъны гёгюрчюню (Голубь мира). Магьаммат Атабаев. Акъ турналар (Белые журавли). Юнус Алимханов. Герти къурдашлар (Настоящие друзья). Агьмат Жачаев. Сапар чыкъгъанда (В путешествии). Камил Султанов. Аминат да, алев де (Аминат и Алев). Алимсолтпан Къалсынов. Тамаша ябушув (Удивительная борьба). Супиянат Мамаева. Гюнню сураты (Рисунок солнца).

Къыш (Зима)

Шарип Албериев. Къыш эртени (Зимнее утро). Магьмут Сатиев. Чана табулгъан кюй. (О том, как санка нашлась). Анвар Гьамитов. Ана. (Мать). Михаил Пришвин. Къарда яшынагъан къушлар. (Птицы, которые прячутся в снег). Шейит-Ханум Алишева. Къарапай уя тилей. Шарип Албериев. Гьайбулланы гьилласы. (Хитрость Хайбуллы). Сиз билемисиз? (Знаете ли вы?) Оьзюбюзню тергейик ва нечик натижалагъа етишгеникни къыйматлайыкъ

Ватанны якълавда (На защите отечества)

Агьмат Жачаев. Батырлар (Герои). Ибрагьим Керимов. Ватан учун(За Родину). Ибрагьим Керимов. Игитни алтын юлдузу (Золотая звезда героя). Ибрагьим Керимов. Гюржюлю къызардашым (Моя грузинская сестра). Анвар Гьамитов. Уьч орден (Три звезды). Рашит Рашитов. Биринчи кагъыз (Первое письмо)

Язбаш (Весна)

Камил Султанов. Язбашны тавушлары (Голоса весны). Алимпаша Салаватов. Къой-къозуну сюемен (Люблю овец). Аткъай. Эндирей агъачлыкъда(В эндиреевском лесу). Акъай Акъаев. Къуванч (Радость). Магьаммат Хангишиев. Тёл тюшюв (Время окота). Микайыл Абуков. Язбаш. Шейит-Ханум Алишева. Тангда (Ранним утром) Набиюлла Магьамматов. Гюн, чыкъ, гюн, чыкъ! (Взойди солнце, взойди солнце). Набиюлла Магьамматов. Кирпи (Ёжик).

Адат. Къылыкъ. Тарбия. (Обычаи. Традиции. Воспитание)

Абусупьян Акаев. Юз элли суаллы маликаны хабарларындан (Из ста пятидесяти рассказов с вопросами Малики). Земире (Земире.Обрядовая песня кумыков). Камал Абуков. Мен утдурдум (Я проиграл). Акъай Акъаев. Той (Свадьба). Ибрагьим Керимов. Къалач (Лепешка). Вагьит Атаев. Сакинатгъа «беш!» (Сакинат «пять»). Магьаммат Атабаев. Мени абайым тюгюл… (Не моя бабушка). Шарапутдин Алюков. Татам ва алтын сагьат (Татам и золотые часы). Магьаммат Къадыров. Бети боялгъан мишик (Кошка-грязнуля).

Бизин ватаныбыз — Дагъыстан (Наша Родина — Дагестан)

Гь. Анвар. Къушлар неге сарнай (Почему птицы щебечут?) Аткъай. Дёрт къойсувну анасы (Мать четырех койсу). М.-С. Ягьияев. Боранлы гюн (Буранный день). Магьаммат Атабаев. Къумукъ элим (Моя Родина). Шейит-Ханум Алишева. Бизин дослукъ (Наша дружба) Шейит-Ханум Алишева. Кёклени къарчыгъасы (Небесный сокол). Солтанбек Солтанбеков. Къурдашлар (Друзья). Агьмат Жачаев. Дагъыстаным (Мой Дагестан). Нуратдин Юсупов. Цовкралы къызъяш (Девочка из Цовкры). Муталиб Митаров. Дослукъ (Дружба). Адилгерей Гьажиев. Алкъылыч — дюньяны чемпионларыны чемпиону (Алклыч — чемпион чемпионов мира). Оьз элингни уьйрен. (Знай свою Родину). Салигь Валиюллаев. Сарихум (Сарикум).

Бизин байрамлар (Наши праздники)

Навруз байрам. 1-нчи май — язбашны ва загьматны байрамы (1 Мая — день весны и труда). Шейит-Ханум Алишева. Май геле (Наступает май). Анвар Гьамитов. Яшлар ва май (Дети и май). 9-нчю май — Уьстюнлюкню гюню. (1 Мая — День Победы). Гь. Анвар. Бизин ал байракъ (Наш красный флаг). Акъай Акъаев. Очар (Годекан). Шарип Албериев. Сатылмайгъан дарман (Лекарство, которое не продается). Къурбанали Шамсутдинов. Ана (Мать). Янгы йыл (Новый год). Гьайбулла Давутов. Янгы йыл гелегенде (Когда наступает Новый год). Гь. Анвар. Янгы йылны гечеси (Новогодняя ночь).

Халкъ авуз яратывчулугъу (Устное народное творчество)

Ёммакълар. Хангъа къазланы пайлагъан къалавну хабары (Рассказ о том, как Калав делил гуся хану). Тюлкю ва къыртавукъ (Лиса и фазан). Тенг пайлав. (Справедливый дележ). Рукъуят Устарханова. Рагьмулу къыз (Добродушная девочка). Той сарынлар (Свадебные песни). Айтывлар, аталар сёзлери (Пословицы и поговорки). Чечеген ёммакълар (Загадки). Янгылтмачлар (Скороговорки). Сёзлюк (Словарь).

Библиографическая культурасы (китапны уьстюнде ишлев, чебер асарланы охувну пайдасы).

3-нчи класда «Къумукъ адабият» предметни уьйренив шулай универсал охув гьаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

Тюшюнюв универсал охув гьаракатларын:

— проза ва шиъру къайдада язылгъан гиччирек текстлени охумакъ (къыйматлавсуз);

— тюрлю жанрларда язылгъан авуз яратывчулукъ ва авторлу асарланы бир-биринден айырып билмек;

— текстни анализ этмеге уьйренмек: текстни темасы, къайсы жанргъа гиреген, агьвалатланы тизимли гелишин токъташдырыв, асарны игити, ону келпети, хасиятлары, текстни маънасына гёре соравлар салыв, белгиленген эпизодну текстден табыв;

— текстни планын тизмек, планны толумлашдырмакъ, гелиши бузулгъан планны тюзлемек;

— темасы бир, тек башгъа-башгъа жанрларда язылгъан асарланы тенглешдирмек, тематикасы башгъа, тек бир жанргъа гиреген текстлени тенглешдирмек;

— текстни ахтармакъ: тюрлю-тюрлю жанрларда язылгъан асарлардан суратлав гесеклени тапмакъ (адамны, табиатны гёрюнюшюн суратлайгъан, бир затны безендиреген гесеклер);

— текстни темасын ва ону аслу маънасын тенглешдирив;

— текстлени тюрлюлерин тенглешдирив (хабарлав, суратлав ва ойлашыв текстлер);

— уьйренген англавланы (иеси, хабарлыкъ, экинчи даражалы уьюрлер, тил гесим) оланы белгилери булан нисбатлашдырыв;

Аслу ахтарыв гьаракатлар:

— муаллимни кёмеклиги булан дарсны мурадын англатмакъ, текстни алышдырмакъ учун план къурмакъ;

— тил материалына тергев бере туруп оьзюню ёравларын айтмакъ;

— берилген плангъа гёре гиччирек илму-артарыв иш юрютмек (проектный иш);

— текстни гьар тюрлюсюню хасиятлары ахтарып, гьасиллер чыгъармакъ, гьасиллени далиллер гелтирип беклешдирмек;

— берилген бир ситуациягъа гёре, текстлени арасындан огъар лап да къыйышагъанын тапмакъ.

Маълуматланы (информацияны) уьстюнде иш гёрюв:

— текст (сёзлер булан берилеген), сурат (графика) ва авазлар булан берилеген маълуматланы тенглешдирмек;

— текстге суратлар сайлап жыймакъ, текстни темасына гёре суратлар булан нисбатлашдырмакъ;

— охув тапшурувгъа гёре библиотекадан китап сайламакъ; китапгъа аннотация язмакъ);

Гьакълашыв универсал охув гьаракатлары:

— асарда суратланагъан гьаллагъа, асарны игитине оьзюню къаравун гёрсетмек муратда текстни тюрлю-тюрлю интонация булан охумакъ;

— асарда берилген агьвалатлагъа соравлар салмакъ, соравлагъа гёре мисаллар гелтирип бажармакъ;

— текстни хабар этип айтмакъ (полу кюйде, бетлерин алышдырып);

— шиъруну адамны кепине гелер йимик чебер охумакъ;

— берилген мисаллагъа ошатып, гиччирек хабарлар, ёммакълар тизмек;

— бирче этилген ишни гьасиллерин чыгъарып бажармакъ, гиччирек илму-ахтарыв иш оьтгермек;

— авуздан яда язып адамны къылыгъы булан байлавлу текстлер тизмек, масала, къонакълай чакъырыв, тилев, баракалла билдирив.

Низамлашдырыв универсал охув гьаракатлары:

— охувну мурадын англап, охулгъан текстни эсинде сакъламакъ, салынгъан масъаланы тергемек;

— авуздан охулгъан текстге оьзюню тюшюнювюн къыйматламакъ;

— охув булан байлавлу гьаракатланы, натижаланы тергемек, тарыкъ заманда юрюлеген гьаракатланы тюзлемек;

— муаллимни кёмеклиги булан адабият булан байлавлу масъалаланы чечивде гьаракатларын гелишдирив.

Бирче иш гёрюв (совместная деятельность):

— бирче юрюлеген ишлерде ортакъчылыкъ этмек: ёлбашчы гьисапда да, ирия гьисапда да татывлукъда ва тенгликде иш гёрмек;

— авуз яратывчулукъ ва адабият асарланы роллагъа гёре охуйгъанда, оьзюню ролюн билмек, шо ролну текстни аслу мурадына гёре не къайдада ойнама герекни англамакъ;

— бирче юрюлеген ишлерде бирев биревге кёмек этмек, оьзюне буюрулгъан ишни арив оьтгенмек, ортакъ ишге этген оьзюню къошумун къыйматлап билмек.

4 клас

Мени элим (Моя Родина)

Къумукъ тюз (Кумыкская равнина). Йырчы Къазакъ. Не билейим, юз дынкъы бар ханланы (Как я мог предвидеть коварство ханов). Аткъай. Йырлап йырчы къазакъны утгъан яшны гьакъында (О том, как мальчик пением выиграл И. Казака). Магьаммат Атабаев. Таш улан (Каменный мальчик). Акъай Акъаев. Таргъу (Тарки). Таргъуну тарихинден (Из истории Тарки). Эндирейни тарихинден (Из истории Эндирея). Магьаммат Аваби Акъташи ва ону «Дербент-наме» деген китабы (Магомед Аваби Акташи и его книга «Дербент наме»). Адилгерей Исмайылов. Тарихлерде алтын языв хаты бар... (В истории записано золотыми буквами). Магьаммат Атабаев. Дагъыстаным (Мой Дагестан). Казим Казимов. Чолпан тувду (Венера взошла). Агьмат Жачаев. Айт, не болду ата юртгъа баргъаным? (Скажи, что стало от того, что я побыл в селе?)

Уьягьлю. Ана тил (Семья. Родной язык)

Абзайдин Гьамитов. Ананы сюгюз (Любите маму). Ибрагьим Керимов. Абам (Моя бабушка). Гь. Анвар. Анамны гёнгюревю (Напевы моей мамы). Вагьит Атаев. Гиччи болгъаным таман (Хватит мне быть маленьким).

Ана тилим — къумукъ тил
(Мой родной язык — кумыкский язык)

Акъай Акъаев. Ана тилибиз (Наш родной язык). Агьмат Жачаев. Мен къумукъман (Я кумык). Гьакъыллы яш (Умный мальчик) Бадрутдин Магьамматов. Ким табар (Кто найдет). Вагьит Атаев. Булай да бола (И так бывает). Айтывлар (Пословицы).

Яй ва гюз (Лето и осень)

Абдулвагьап Сулейманов. Девюрню романтикасы (Романтика эпохи). Магьмут Сатиев. Яй. (Лето). Гь. Анвар. Будай (Пшеница). Гь. Анвар. Яй ва гюз (Лето и осень). Жават Закавов. Гюз (Осень). Шарип Албериев. Гюзде (Осенью). Айтывлар (Поговорки).

Халкъ авуз яратывчулугъу (Устное народное творчество)

Халкъыбызны алтын хазнасы. (Золотой клад нашего народа). Яхшы уланны ёммагъы. (Сказка про хорошего парня). Тюлкю, бёрю ва аюв (Лиса, волк и медведь). Агъа-ини (Братья). Энемни къозу (Орехи ведьмы). Айтывлар ва аталар сёзлери (Пословицы и поговорки). Чечеген ёммакълар (Загадки). Вагьит Атаев. Чечеген ёммакълар (Загадки).

Адат. Къылыкъ. Тарбия (Обычаи. Характер. Воспитание)

Абусупьян Акаев. Къылыкъ китап (Книга о характере). Яхшы къылыкъланы баяны (Разъяснения по поводу хорошего поведения). Казим Казимов. Адамлыкъ (Человечность). Шарип Альбериев. Тон ва тапанча (Шуба и пистолет). Айтывлар ва аталар сёзлери (Пословицы и поговорки).

Табиат (Природа). Жан-жанывар (Животные)

Вагьит Атаев. Табиат (Природа). Камал Абуков. Аювлар булан бетге бет (С медведями лицом к лицу). Абусупьян Акаев. Сюлюк ва йылан (Пиявка и змея). Иван Тургенев. Жымчыкъ (Воробей). Абдулла Токъай. Къартайгъан арслан (Постаревший лев). Акъ гёгюрчюн (Белый голубь). Ибрагьим Керимов. Кирпини хабары (Рассказ о ежике). Абдулмежит Межитов. Сююнч (Радость). Жаминат Керимова. Инени гёзю чакъы яхшылыкъ (Маленькое добро). Аяв Акавов. Бёрюню де, тюлкюню де инге салгъан порсукъну хабары (Рассказ о барсуке, который загнал волка и лису в нору). Къаз пайлав (Дележ гуся). Рукъуят Устарханова. Къарабаш ва авзу къара (Карабаш и черный рот). Айтывлар ва аталар сёзлери (Пословицы и поговорки).

Къурдашлыкъ. Дослукъ. (Товарищество. Дружба)

Уллубий Буйнакскийни яш заманындан хабарлар (Рассказы о детстве Уллубия Буйнакского). Мен оьлюмден къоркъмайман (Я не боюсь смерти).

Магьаммат Атабаев. Мени къурдашларым (Мои сестры) Гь. Анвар. Досланы давлашыву (Ссора друзей). Акъай Акъаев. Къурдашлары кёп буса… (Когда друзей много). Бадрутдин Магьамматов. Этсе болур давалар (Если сделать, будут и комолые). Айнютдин Мамаев. Яшлыкъ булан ёлугъув (Встреча с детством). Айтывлар ва аталар сёзлери (Пословицы и поговорки).

Къыш ва язбаш (Зима и весна)

Гь. Анвар. Къышда орман (Зимний лес). Ибрагьим Керимов. Къышда (Зимой). Бадрутдин Магьамматов. Атъялман (Белка). Исрапил Исаев. Сыйырткъычны сююнчю (Радость скворца). Сен билемисен? (А ты знаешь?) Акъай Акъаев. Рагьмулу тав (Добрая гора). Рукъуят Устарханова. Апрель (Апрел). Рукъуят Устарханова. Май (Май). Айтывлар ва аталар сёзлери (Пословицы и поговорки). Чечеген ёммакълар (Загадки).

Адамлар сыналагъан гюнлерде (Наши герои)

Магьаммат Атабаев. Къоркъмас Жалал (Коркмас Джалал). Бадрутдин Магьамматов. Алтав (Шестеро). Абдулгьаким Исмайылов (Абдулхаким Исмаилов). Анатолий Соловьёв. Марат Темирбеков (Марат Темирбеков). Марат Темирбеков ким болгъан? (Кем был Марат Темирбеков?) Гелиняр (Гелиньяр). Гь. Анвар. Парахатлыкъ (Мир). Магьаммат Атабаев. Аталар (Отцы).

Загьмат — байлыкъны булагъы (Труд — богатства родник)

Акъай Акъаев. Сыйыр бизге не бере? (Что нам дает корова?). Магьаммат Хангишиев. Чубурув бойларда (На скотопрогоне). Абдулмежит Межитов. Туварчы булан лакъыр (Разговор с пастухом). Жаминат Керимова. Адам (Человек). Абдулвагьап Сулейманов. Айтывлагъа аркъа таяп (Опираясь на пословицы). Магьамматсолтан Ягьияев. Загьматны экмеклери (Трудом заработанный хлеб). Айтывлар (Поговорки).

Маданият ва инчесаният (Культура и искусство)

Абдулгьаким Гьажиев. Къапиялы сёзге къарыв ёкъ (Рифмованному слову нет преград). Инчесаниятыбыз (Наша культура) Анвар Гьажиев. Гюлкъыз ва гюн (Гюлкиз и солнце). Шейит-ханум Алишева. Барият Муратовагъа (Барият Мурадовой). Темирболат Бийболатов. Музыка ва театр (Музыка и театр). Темирболат Бийболатов. Йыр — юрекни къомузу (Песня — кумуз сердца). Жаминат Керимова. Ёллар (Дороги). Рашитхан Къарамурзаев. Яшлагъа насигьатларым (Мои наставления детям).

Сёзлюк (словарь).

4-нчи класда «Къумукъ тил» предметни уьйренив шулай универсал охув гьаракатланы болушдурмагъа кёмек эте.

Тюшюнюв универсал охув гьаракатларын:

— текстлердеги сёзлени къутгъармай, савлай, оланы ичиндеги гьарпланы яда бувунланы ерлерин алышдырмай, тюз охумакъ, гиччирек проза ва шиъру текстлени чебер охумакъ (къыйматлавсуз);

— ичинден охумакъ оьзюню охувун (текстни маънасына тюшюнюв якъдан) къыйматламакъ;

— текстни анализ этмеге уьйренмек: текстни темасы, къайсы жанргъа гирегени, агьвалатланы тизимли гелишин токъташдырыв, асарны игити, ону келпети, хасиятлары, текстни маънасына гёре соравлар салыв, ону чеберлик аламатларын гёрсетив, белгиленген эпизодну текстден табыв, агьвалатланы бирбири булангъы байлавлугъун гёрсетмек;

— асарны игитин суратламакъ, ону хасиятларына къыймат бермек, асарны игитлерин тенглешдирмек учун бир кюрчю болагъан белгини табып, шогъар гёре оланы хасиятларын, гьаракатчылыкъ ишлерин тенглешдирмек;

— асарны планын тизмек (соравлу, атлыкъ ва цитатлы), гезиги бузулгъан планны тюзлемек ва толумлашдырмакъ;

Текстни уьстюнде ишлев:

— охувда салынгъан борчлагъа гёре маълумат береген къошум информацияны табып, ону къоллама уьйренмек;

— китапны ону элементлерине гёре белгилемек (жылты, ичделиги, аннотациясы, баш сёзю, суратлары, къошум материаллары);

— библиотекадан тарыкъ китапны сайлап алмакъ, огъан аннотация язмакъ.

Гьакълашыв универсал охув гьаракатлары:

— диалогларда сёйлев тилде къолланагъан адат-къылыкъ (этика) сёзлени ерине гёре тюз къоллап бажармакъ;

— оьзгелени сейлевюне тынгламакъ, сейленеген затны англамакъ, къолланагъан сёзлени аслуларын эсде сакъламакъ;

— гьакълашыв, тюшюнюв масъалаланы чечмек учун тилни имканлыкъларын актив кюйде къолламакъ; монологну, диалогну герекли ерде тюз къоллап бажармакъ, оларда маънадашланы, аваздашланы, къаршыдашланы, тенглешдиривлени тюз къоллав;

— сёйлев тилде къолланагъан адат-къылыкъ (этика) сезлени (хошгелдигиз, танг яхшы болсун, савбол, яхшы ёл, уьюгюзге яхшылыкъ, гечегиз яхшы болсун) ерине гёре тюз къоллап бажарыв;

— текстни салынгъан масъалагъа гёре хабар этип айтмакъ;

— яшлар учургъу адабиятны тематикасы гьакъында айтмакъ; оьзю ушатгъан яшлар учун язагъан авторну гьакъында, ону асарлары гьакъында хабарламакъ;

— авторланы игитлерини гьакъында ойларын къыйматлап бажармакъ, шо игитлеге оьзюню янашывун айтмакъ;

— берилген темагъа гёре гиччирек хабарлав ва суратлав текстлер ойлашмакъ;

— авуз ва языв тилде текстлер тизмек, оланы тюрлюлерин, оьзтеречилигин гёзалгъа тутуп хабарламакъ;

— чебер асарны таъсир этген ерлерин къоллап текстни хабарламакъ (пикирлешив, суратлав, хабарлав);

— берилген темагъа яда суратгъа гёре охулгъан асарны авуздан артын узатыв.

Регулятив универсал охув гьаракатлары:

— билим алывда охувну агьамиятын англамакъ понимать значение чтения для самообразования и саморазвития; оьзбашына бош заманда китап охув гьаракатын яратмакъ;

— текстни уьстюнде ишлев таъсирли болсун учун мурат тутмакъ;

— чебер асарны, ону игитлерин суратлайгъан оьзюню ва охувчуланы жавапларын къыйматлап бажармакъ;

— къутгъарылгъан янгылышланы тюзлеп, оланы уьстюнде ишлеме уьйренмек.

Бирче юрюлеген гьаракатчылыкъ:

— берилген асарны яда ону гесеклерин инсценировка этип бажармакъ; роллагъа, бетлеге гёре тюз айтмакъ;

— оьзюню борчларын жаваплы кюйде кютмек, бирче этилеген ишге оьзюню къошумун къыйматлар бажармакъ.

БАШЛАПГЪЫ КЛАСЛАРДА «КЪУМУКЪ АДАБИЯТ» ПРЕДМЕТНИ УЬЙРЕНИВДЕ ОХУВЧУЛАР ЕТИШМЕ ГЕРЕКЛИ ПЛАНЛАШДЫРЫЛГЪАН ГЬАСИЛЛЕРИ

ЭНЧИЛИ ГЬАСИЛЛЕРИ
(личностные результаты)

Башлапгъы退 класларда «Къумукъ адабият» предметни уьйренивде охувчулар етишме герекли планлашдырылгъан гьасиллери тарбиялав гьаракаты булан байлавлукъда юрюле, неге тюгюл олар охувчуну оьсюв барышын оьзю-оьзюн оьсдюрюв мердешлерин теренлешдире. Энчилик гьасиллери предметни уьйренивде жамият гьаракатлары, аралыкълары, нормалары булан, охувчуланы оьз Ватанына (Россиягъа ва Дагъыстангъа) къыйматлы къаравун болдурув, оланы ватандаш бирлигин тарбиялав булан тыгъыс байлавлу.

Башлапгъы класларда ана тилни уьйренивде охувчулар етишме герекли энчили гьасиллер шулардыр:

ватандаш-патриотлукъ тарбиялав:

— оьз Ватанына (Россиягъа ва Дагъыстангъа) охувчуланы къыйматлы къаравун болдурув, оланы ватандаш бирлигин тарбиялав; Ватанны сююв, абурлав, оьзюню миллетине амин болув, анадаш топурагъыбыз Къумукътюзге бакъгъан сююв гьислени тарбиялав ва патриот гьислерин гючлендирив;

— охувчуланы анадаш халкъыбызгъа ва оьзге халкълагъа бакъгъан сюювюн артдырыв; намус, эдеп, къылыкъ булан байлавлу гьислерин артдырыв, жаваплыкъны, ватандашлыкъны ва патриотлукъну болдурув; охувчуланы эстетика гьакъылын оьсдюрюв; экология культурасын яратыв

— жамиятда юрюлеген яшав-туруш гьалланы бидирив; дюньягъа тюз къаравларын яратыв; къувунлу гьалларда оьзюн тутуп ва башгъалагъа зиян болмайгъан гьалда иш гёрме уьйретив;

— загьматгъа тюз къаравну, жамият борчну кютме гьазирликни, намуслукъну, адамланы ишлерин ва хасиятларын тюз багъалавну ёлларын сездирив;

ругь ва эдеп-къылыкъ тарбиялав:

— халкъыбызны ругь байлыкъларындан пайдаланма уьйретив; гьалиги замангъы агьамиятлы масъалаланы ичинде баш алып болмагъа уьйретив; гьар адамгъа тюз ярашып, ону яшав сынавларына гёре оьзтёречелигин, яшавгъа оьзтёрече къаравун тюз англав;

— эдеп-инсап, къылыкъ-тарбия, адамгъа языкъсынывв, уллугъа абур, сый, гьюрмет этив хасиятланы тарбиялав; яшав гьалланы тюз англамагъа, оланы агьамиятын, себеплерин, бир-бири булангъы байлавлугъун гёрсетив;

— адабият асарланы игитлерини асил хасиятларына асасланып охувчуланы патриот ругьда тарбиялав; бизин адатларыбызны, къумукъ халкъгъа хас болагъан къылыкъланы, хасиятланы асырап, аяп, оьзлени хас кююнде юрютмеге ва сакъламагъа уьйретив;

Эстетика тарбиялав:

— охувчуланы чебер эстетика оьсювюне тийишли шартлар болдурув, оланы яратывчулукъ бажарывлукъларын оьсдюрюв; адамдагъы, айлана табиатдагъы аривлюкню, гёзелликни гёрме, ону сезме, гьис этме уьйретив.

— текстни, асарны чебер охуйгъанда сакъланма герек къайдаларын, оланы эстетика янын сезмеге уьйретив; гьар адабият асарында ва къумукъланы авуз яратывчулугъунда аривлюкню, чеберликни аламатлары гьис этме уьйретив.

— чебер асарлагъа, чебер сёйлевге эстетика якъдан багъа берме, оланы чебер аламатларын аян этме уьйретив; бизин адатларыбызны, къумукъ халкъгъа ва оьзге халкълагъа хас болагъан къылыкъланы, адатланы, хасиятланы асырап, аяп, оьзлени хас кююнде юрютмеге ва сакъламагъа уьйретив.

савлукъ сакълав тарбиялав:

— савлукъгъа, къаркъарагъа пайдалы ва савлукъгъа къоркъучсуз гьаракатлагъа етишмекни тарбиялав;

— къаркъара савлугъун ва ругь савлугъун аяп сакълама уьйретив.

загьмат тарбия:

— яшлыкъ загьматда чыныгъагъанын англатып, яшавдан ва чебер асарлардан мисаллар гелтирип, охувчуланы гьар тюрлю загьмат мердешлеге, гелтирив

— охувчуланы иштагьын тартагъан мердешли саниятлагъа къуршав.

экология тарбия:

— яшланы табиатны сакълав ва къорув ругьда тарбилав, табиатны къоруп сакълавну гьакъында да адабият асарлагъа асасланып англатыв ишлер юрютмек;

— табиатны суратлайгъан текстлени гечегенде айлана табиатдагъы аривлюкню, гёзелликни гёрме, сезме, гьис этме уьйретив;

— табиатны тазалыгъын болдурма, огъар зарал гелтиреген гьаракатлардан сакъланмагъа уьйретив;

илму-ахтарыв билимин къыйматлав:

— дюньяны гёрюнюшюн суратлайгъан башлапгъы илму англавларын, шолай да тилни системасы булан байлавлу англавларын теренлешдирив;

— яшланы теренден ойлашдырагъан масъалалагъа тергевюн бакъдырып, оланы оьзбашына илму-ахтарыв ишлер юрютме бажарывчулугъун теренлешдиримек;

МЕТАПРЕДМЕТЛИК ГЬАСИЛЛЕРИ

Башлапгъы класларда «Къумукъ адабият» предметни уьйренивде охувчулар етишме герекли **метапредметлик гьасиллери** шулардыр:

Аслу логика гьаракатлары:

— темасы бир, тек башгъа-башгъа жанрларда язылгъан асарланы тенглешдирмек, тематикасы башгъа, тек бир жанргъа гиреген текстлени тенглешдирмек;

— чебер асарланы темасына, аслу маънасына, къайсы жанргъа гирегенине гёре тенглешдирмек; асарны ону автору булан нисбатлашдырмакъ;

— асарланы бир бири булан тенглешдирмек учун кюрчю белгилерин токъташдырмакъ;

— асарланы жанрлагъа, тайпаларына (журапарына) ва авторлагъа гёре айырмакъ;

— текстлени тюрлюлерин тенглешдирив (хабарлав, суратлав ва ойлашыв текстлер);

— тизими бузулгъан агьвалатланы тизимли гелишин токъташдырыв, аннотация язув

— охув масъаланы чечегенде маълуматлар азлыкъ этегенни гьис этип, янгы къошум маълуматлар гелтирип билмек.

Аслу илму-ахтарыв гьаракатлар:

— муаллимни кёмеклиги булан илму-ахтарыв ишни мурадын билмек; белгили бир гьалны тувдурагъан шартланы гелишин билмек;

— масъаланы чечеген бир нече вариантларын тенглешдирип, олардан лап да къыйышагъан вариантын англатып бажармакъ (алданокъ берилген белгилеге гёре);

— алданокъ берилген плангъа гёре гиччирек илму-ахтарыв иш оьтгермек: ахтарагъан объектни хас белгилерин, оланы бир-бири булангъы байлавлугъун токът ашдырмакъ;

— натижалар чыгъармакъ, оьзю оьтгерген ахтарыв ишлеге гёре далиллер гелтирип толумлашдырмакъ (бёлюклеге бёлюп, тенглешдирип);

— уллулагъа сорап, оланы да къуршап, проект иш оьтгермек;

— гьаракатланы, гьалланы оьсювюн, оланы натижаларын прогноз этмек;

Информацияны уьстюнде ишлев:

— герек-тарыкъ кюрчю материалланы (источниклени) табып бажармакъ, масала, талап этилеген информациягъа гёре сёзлюклени къоллап бажармакъ;

— сёзлюклени, охув китапланы къоллап тюз ва тюз тюгюл информацияны айырып билмек;

— муаллимни, уллуланы, ата-ананны кемеклиги булан сёзлени язылышы, айтылышы, этилиши, оланы маънлары гьакъында къоркъунчсуз чараланы гёрюп, информация тапмагъа уьйренмек;

— салынгъан охув масъалагъа гёре язув ва авуз текстлер гелтирип бажармакъ, оьзю тил масалаларына багъышлангъан шолай таблицалар ва схемалар этип бажармакъ;

Башлапгъы школада охув йылны ахырына шулай **гьакълашыв универсал охув гьаракатланы** болдурма герек:

Гьакълашыв:

— оьзюню ойларын ва гьислерин язув тилде яда авуздан салынгъан муратгъа ва белгили бир ситуациягъа гёре тюз къуруп ва англатып болмакъ;

— сёйлевчюге гьюрметли кюйде янашып, диалогда ва эришивлю масъаланы арагъа салып ойлашагъанда оьзюню тюз ёлда тутуп бажармакъ;

— ойлар, пикрулар, къаравлар рас гелмей, бир нече тюрлю болма ярайгъанны англамакъ;

— пикруларын, ойларын башгъалар булангъы аралыкъда сёйлевню къылыкъ къайдаларындан тайышмай айтмакъ;

— авуз ва язув тиллерде ситуациягъа гёре текстлер тизип билмек (суратлав, ойлашыв ва хабарлав)

— оьзю яда биревлер булан бирче этген илму-ахтарыв ишни натижасын чыгъарып гиччирек докладлар этип бажармакъ

— этеген докладына гёре суратлар, слайдлар этип, оланы къоллап бажармакъ.

— оьзгелени сёйлевюне янашып тынглап ва сёйлеп бажармакъ, сёйленеген затны англамакъ, сёйлевде къолланагъан янгы сёзлени эсде сакъламакъ ва сёйлев чеберликни гьис этмек;

— текстни чебер охуп, текстге соравлар салып ва ону авуздан хабарлап билмек;

— гьакълашывда монологну, диалогну герекли ерде тюз къоллап бажармакъ;

Башлапгъы школада охув йылны ахырына шулай низамлав **универсал охув гьаракатланы** болдурма герек:

— натижа чыгъармакъ учун оьзю оьзюню ишин салынгъан масъалагъа гёре планлашдырып бажармакъ;

— этме герек ишлени низамлы, системалы кюйде оьтгермек.

— тюзевлю, онглу ва тюзевсюз, онгсуз этилген охув ишлени себебин токъташдырып, исбат этип бажармакъ;

— оьзюню охув гьаракатларын оьзюню классында охуйгъан яшланы гьаракатлары булан тенглешдирип, оланы берилген белгилеге, оьлчевлеге гёре тюз къыйматлап бажармакъ;

Бирче гьаракат гёрюв:

— охув масъалаланы чечивде салынгъан аз заманны ичинде яда узакъ заманны ичинде этилме герек ишлени чечмек учун гьаракат этмек;

— бирче юрюлежек ишлени мурадын англап, ортакъ ишни планлашдырып, сёйлешип, арагъа салып ойлашып салынгъан муратгъа етишмек учун къаст этмек;

— башчылыкъ этме, тапшурувланы кютме, ирия болма, давлашыв, тюртюшюв масъалаланы чечмеге гьазир болмакъ;

— оьзюне тапшурулгъан жаваплы ишни кютме гьазир турмакъ;

— ортакъ ишге оьзю этген къошумну къыйматлап билмек;

— берилген уьлгюге гёре ортакъ проектлени оьтгерме гьазир болмакъ.

ПРЕДМЕТЛИК ГЬАСИЛЛЕРИ

Предметные результаты освоения программы начального общего образования по учебному предмету «Литературное чтение» отражают специфику содержания предметной области, ориентированы на применение знаний, умений и навыков обучающимися в различных учебных ситуациях и жизненных условиях и представлены по годам обучения.

1-нчи клас

Охув йылны ахырына биринчи класда охуйгъан охувчу уьйренежек:

— охувну янгыз школадан къайры тюрлю-тюрлю яшав агьвалатларда агьамиятын теренден англамакъ: адамны энчилик оьсювюнде охувну агьамиятын билмек, охув асарларда бизин ва оьзге халкъланы яшав-турушу, оьзтеречелиги, эдеп-къылыкъ булан байлавлу хасиятлары нечик суратланагъанны гёрсетип бажармакъ;

— охув мердешлерин яратмакъ: башлап бувунлагъа гёре, сонг савлай сёзлени, гьарпланы ва бувунланы къутгъармай тюгюл гиччи текстлени англап охумакъ (сёзлени къадары 30-дан аз болмасын; къыймат салынмай);

— бувунлагъа гёре охув къайдаларын уьйренген сонг, сёзлени савлай охумагъа уьйренмек; бир минутну ичинде охулгъан текстдеги сёзлени къадары 30-дан аз болмасын (къыйматлар салынмай);

— орфография ва пунктуация къайдаларын сакълап Ватангъа, яшлагъа, табиатгъа, агьлюге багъышлангъан эки шиъруну гёнгюнден охумакъ;

— проза ва шиъру асарланы айырып билмек;

— увуз яратывчулукъ ва чебер адабият булан байлавлу асарланы жанрларын билмек (ёммакълар, чечеген ёммакълар, хабарлар, шиърулар);

— охулгъан яда авуздан айтылгъан тектни маънасын англамакъ; асарны ичделиги булан байлавлу соравлагъа жавап бермек;

— текстни анализин этмек: текстни темасы, агьвалатланы тизимли гелишин токъташдырмакъ, асарны игитини келпетин суратламакъ, ону хасиятына тюз къыймат бермек, текстни маънасына гёре соравлар салмакъ;

— гечилген терминлени, англавланы маъналарын билмек: авуз яратывчулукъ тема, текстни башы, аслу маънасы, ичделиги, ёммакъ, автор, игити, хабар, шиъру;

— охулгъан текстни анализ этивде ортакъчылыкъ этмек, оьзюню ойларын айтмакъ, гечилген терминлени, англавланы къолламакъ (тема, автор, игит, ичделик);

— текстни баш сёзлеге яда плангъа асасланып агьвалатланы гезигин сакълап хабарламакъ;

— текстни роллагъа гёре чебер охумакъ;

— асарны ичделигине гёре 3 жумла тизмек;

— берилген башгъа (заголовок) гёре гиччирек теекст тизмек (жумлаланы къаданы 3-ден аз болмасын);

— китапны къурулушун белгилемек (жылты, ичделиги, аннотациясы, баш сёзю, суратлары, къошум материаллары);

— оьзбашына охума муаллим берген списокгъа гёре китаплар айырып билмек, олагъа аннотация язмакъ; охугъан китабы гьакъында алгоритмге гёре хабарламакъ;

2-нчи клас

Охув йылны ахырына охувчу экинчи класны охувчусу уьйренежек:

— охувну янгыз школадан къайры тюрлю-тюрлю яшав агьвалатларда агьамиятын теренден англамакъ: адамны энчилик оьсювюнде охувну агьамиятын билмек, охув асарларда бизин ва оьзге халкъланы яшав-турушу, оьзтеречелиги, эдеп-къылыкъ булан байлавлу хасиятлары нечик суратланагъанны гёрсетип бажармакъ;

— охув мердешлерин яратмакъ: башлап бувунлагъа гёре, сонг савлай сёзлени, гьарпланы ва бувунланы къутгъармай тюгюл гиччи текстлени англап охумакъ (сёзлени къадары 40-дан аз болмасын; къыймат салынмай);

— бувунлагъа гёре охув къайдаларын уьйренген сонг, сёзлени савлай охумагъа уьйренмек; бир минутну ичинде охулгъан текстдеги сёзлени къадары 40-дан аз болмасын (къыйматлар салынмай);

орфография ва пунктуация къайдаларын сакълап Ватангъа, яшлагъа, табиатгъа, агьлюге багъышлангъан эки шиъруну гёнгюнден охумакъ;

— проза ва шиъру асарланы айырып билмек;

— увуз яратывчулукъ ва чебер адабият булан байлавлу асарланы жанрларын билмек (ёммакълар, чечеген ёммакълар, хабарлар, шиърулар);

— охулгъан яда авуздан айтылгъан тектни маънасын англамакъ; асарны ичделиги булан байлавлу соравлагъа жавап бермек;

— текстни анализин этмек: текстни темасы, агьвалатланы тизимли гелишин токъташдырмакъ, асарны игитини келпетин суратламакъ, ону хасиятына тюз къыймат бермек, текстни маънасына гёре соравлар салмакъ;

— гечилген терминлени, англавланы маъналарын билмек: авуз яратывчулукъ тема, текстни башы, аслу маънасы, ичделиги, ёммакъ, автор, игити, хабар, шиъру;

— охулгъан текстни анализ этивде ортакъчылыкъ этмек, оьзюню ойларын айтмакъ, гечилген терминлени, англавланы къолламакъ (тема, автор, игит, ичделик);

— кёп маъналы сёзлени тектден табып, оланы маъналарын англатмагъа, маънадаш ва къаршыдаш сёзлени къолламагъа;

— тюрлю-тюрлю сёзлюклер булан пайдаланмагъа, охув китапны ахырында берилген сёзлюк булан пайдаланма;

— авуздан тюз интонацияны къоллап диалоглар ва монологлар тизмеге (берилген темагъа гёре 3—5 жумла таманлыкъ эте);

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре авуздан яда язып простой гьасиллер чыгъармагъа;

— текстни темасын токъташдырмакъ, темасына гёре огъар ат салмакъ;

— айры-айры берилген жумлаланы, текстни гесеклерин бир-бирине ялгъап, текстлер тизмек;

— гечилген англавланы оьзюню сёзлери булан айтмакъ, шо англавланы къоллап билмек.

3- нчю клас

Охув йылны ахырына 3-нчю класны охувчусу уьйренежек:

— авуз яратывчулукъну ва чебер адабиятны халкъны культурасын ва тарихин уьйренивде уллу агъамияты барны билмек, фольклорда ва чебер асарларда халкъны бырынгъы заманлардан берли гьар адам таза ва гьалал къылыкълы болма, яманлыкъны гери урма, яхшылыкъланы байракъ этип алма чакъырагъан ата-бабаларыбызны фольклорунда оьзден къылыкълар, адилли ва инсаплы тарбия инг аслу ерни тутагъанны билме;

— текстни дарсны мурадына гёре ичинден яда къычырып охума, тюрлю-тюрлю охувланы къоллама (ахтарыв, таныш болув, айырыв, тергевлю);

— текстлердеги сёзлени къутгъармай, бувунлагъа гёре ва савлай, оланы ичиндеги гьарпланы яда бувунланы ерлерин алышдырмай, тюз охумакъ, гиччирек проза ва шиъру текстлени чебер охумакъ (къыйматлар салынмай; бир минутну ичинде охулгъан сёзлени къадары 60-дан аз болмасын);

— китапдагъы тематикагъа гёре 4 шиъруну гёнгюнден уьйренмек;

— чебер асарны тюшюнюв (познавательный) текстден айырып билме;

— проза ва шиъру къайдада язылгъан текстлени айырып билме: шиъру къайдада язылгъан текстни аслу белгилерин айырып билме;

— охугъан текстни маънасын англап, шо текст къайсы жанргъа гирегенни англатма: охув ва чебер текстлеге соравлар салма;

— фольклорну чебер адабиятны жанрларын, оланы башгъалыкъларын билмек (ёммакъ, чечеген ёммакъ, айтывлар ва аталар сёзлери, халкъ йырлар, хабар, адабият ёммакъ ва ш.б.);

— текстни анализ этмеге уьйренмек: текстни темасы, къайсы жанргъа гирегени, агьвалатланы тизимли гелишин токъташдырыв, асарны игити, ону келпети, хасиятлары, текстни маънасына гёре соравлар салыв, ону чеберлик аламатларын гёрсетив, белгиленген эпизодну текстден табыв, агьвалатланы бирбири булангъы байлавлугъун гёрсетмек; текстни планын тизмек (соравлу, атлыкъ ва цитатлы), гезиги бузулгъан планны тюзлемек ва толумлашдырмакъ;

— асарны игитин суратламакъ, ону хасиятларына къыймат бермек, асарны игитлерин тенглешдирмек учун бир кюрчю болагъан белгини табып, шогъар гёре оланы хасиятларын, гьаракатчылыкъ ишлерин тенглешдирмек;

— асарны авторун ва ону асарыны игитлерин айырма, авторну оьзюню игитине, ону ишлерине къаравун билме, игитни суратлайгъанда яда табиатны суратлайгъанда автор къоллайгъан чебер аламатланы тапма (портрет),

— маъналары четим тиеген сёзлени, туврa ва гёчюм маънадагъы сёзлени текстден табып, оланы маъналарын сёзлюклени кёмеклиги булан ачыкъ этмек; автор къоллайгъан чебер аламатланы (тенглешдиривлер, эпитетлер) гёрсетме;

— гечилген терминлени, англавланы маъналарын билмек: авуз яратывчулукъ тема, текстни башы, аслу маънасы, ичделиги, ёммакъ, автор, игити, хабар, шиъру, тенглешдирив, эпитет), оланы англап къоллама;

— охулгъан текстни анализ этивде ортакъчылыкъ этмек: орфоэпия ва пунктуация къайдаларын сакълап монологлу ва диалоглу текстлер тизмек, соравлар салмагъа билмек;

— текстни хабар этип айтма: авуздан, толу кюйде, айырып, бетин алышдырып, уьчюнчю бетде ва ш.б.;

— текстни анализин этегенде ону хас аламатларына къарап, сёйлевню тюрлю-тюрлю журaларын къоллама (хабарлав, суратлав, ойлашыв);

— тийишли интонацияны сакълап роллагъа гёре охума, асарны бир гесегин сагьнагъа салып ойнама;

— читать по ролям с соблюдением норм произношения, инсценировать небольшие эпизоды из произведения;

— охулгъан текстни маънасын сакълап, 8-ге ювукъ жумла язма, оьзю язгъан текстни тергеп, тюзлеме;

— охулгъан асарны къыйматлап отзыв язма;

— текстлер язма: ошашлы текст, суратгъа гёре текст, башлангъан текстни давам этив;

— китапны элементлерин къоллама (жылты, ичделиги, аннотациясы, баш сёзю, суратлары, къошум материаллары);

— библиотекадан тарыкъ китапны сайлап алма, огъар аннотация язма;

— къошум маълуматланы башгъа китаплардан яда Интернетден табып, олар булан пайдаланма;

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре авуздан яда язып простой гьасиллер чыгъармагъа (4-5 жумла);

4- нчю клас

Охув йылны ахырына 3-нчю класны охувчусу уьйренежек:

— авуз яратывчулукъну ва чебер адабиятны халкъны культурасын ва тарихин уьйренивде уллу агьамияты барны билме, фольклорда ва чебер асарларда халкъны бырынгъы заманлардан берли гьар адам таза ва гьалал къылыкълы болма, яманлыкъны гери урма, яхшылыкъланы байракъ этип алма чакъырагъан ата-бабаларыбызны фольклорунда оьзден къылыкълар, адилли ва инсаплы тарбия инг аслу ерни тутагъанны англама;

— текстни дарсны мурадына гёре ичинден яда къычырып охума, тюрлю-тюрлю охувланы къоллама (ахтарыв, таныш болув, айырыв, тергевлю);

— текстлердеги сёзлени къутгъармай, бувунлагъа гёре ва савлай, оланы ичиндеги гьарпланы яда бувунланы ерлерин алышдырмай, тюз охума, гиччирек проза ва шиъру текстлени чебер охума (къыйматлар салынмай; бир минутну ичинде охулгъан сёзлени къадары 80-ден аз болмасын);

— китапдагъы тематикагъа гёре 6 шиъруну гёнгюнден чебер ва тийишли гьислер булан охума;

— чебер асарны тюшюнюв (познавательный) текстлерден айырып билме;

— проза ва шиъру къайдада язылгъан текстлени бир-биринден айырма: шиъру къайдада язылгъан текстни аслу белгилерин айырып билме;

— охугъан текстни маънасын англап, шо текст къайсы жанргъа гирегенни англатма;

— чебер адабият текстлеге соравлар салма;

— фольклорну ва чебер адабиятны жанрларын, оланы башгъалыкъларын билме (ёммакъ, чечеген ёммакъ, айтывлар ва аталар сёзлери, оюнлар, халкъ йырлар, хабар, адабият ёммакъ, проза, лирика ва ш.б.);

— текстни анализ этмеге: темасы, къайсы жанргъа гирегени, агьвалатланы тизимли гелиши, асарны игити, ону келпети, хасиятлары; текстни маънасына гёре соравлар салыв, ону чеберлик аламатларын гёрсетив, белгиленген эпизодну текстден табыв, агьвалатланы бир-бири булангъы байлавлугъун гёрсетив; текстни планын тизмек (соравлу, атлыкъ жумлаланы къоллап тизилген ва цитатлы планлар), гезиги бузулгъан планны тюзлеме ва толумлашдырма;

— асарны игитин суратлама, ону хасиятларына къыймат берме, асарны игитлерин тенглешдирмек учун бир кюрчю болагъан белгини табып, шогъар гёре оланы хасиятларын, гьаракатчылыкъ ишлерин тенглешдирип, багъа берме;

— асарны авторун ва ону асарыны игитлерин бир-биринден айырма, авторну игитини хасиятларына, ону ишлерине оьзюню къаравун айтма, игитни суратлайгъанда яда табиатны суратлайгъанда автор къоллайгъан чебер аламатланы тапма (портрет);

— маъналары четим тиеген сёзлени, тувра ва гёчюм маънадагъы сёзлени текстден табып, оланы маъналарын сёзлюклени кёмеклиги булан ачыкъ этмек; автор къоллайгъан чебер аламатланы (тенглешдиривлер, эпитетлер) гёрсетме;

— гечилген терминлени, англавланы маъналарын англап сёйлевде оланы къоллама (авуз яратывчулукъ, тема, текстни башы, аслу маънасы, ичделиги, ёммакъ, автор, игити, хабар, шиъру, лирика, проза, тенглешдирив, метафора, эпитет), оланы англап къоллама;

орфоэпия ва пунктуация къайдаларын сакълап монологлу ва диалоглу текстлер тизме, оланы авуз тилде тийишли интонация булан къоллама;

— текстни хабар этип айтма: авуздан, толу кюйде, айырып, бетин алышдырып, уьчюнчю бетде ва ш.б.;

— текстни анализин этегенде ону хас аламатларына къарап, сёйлевню тюрлю-тюрлю журапарын къоллама (хабарлав, суратлав, ойлашыв);

— тийишли интонацияны сакълап роллагъа гёре охума, асарны бир гесегин сагьнагъа салып, ойнама;

— охулгъан текстни маънасын сакълап, 10-гъа ювукъ жумла язма, оьзю язгъан текстни тергеп, тюзлеме;

— охулгъан асарны къыйматлап огъар къыйматлав кагъыз (отзыв) язма;

— тюрлю-тюрлю текстлер язма: ошашлы текст, суратгъа гёре текст, башлангъан текстни давам этив ва ш.б.;

— китапны элементлерин къоллама (жылты, ичделиги, аннотациясы, баш сёзю, суратлары, къошум материаллары);

— библиотекадан тарыкъ китапны сайлап алма, огъар аннотация язма;

— къошум маълуматланы башгъа китаплардан яда Интернетден табып, олар булан пайдаланма;

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа оьз къаравун айтма ва авуздан яда язып простой гьасиллер чыгъармагъа (8 жумла);

— оьзгелени сейлевюне тынглама,сейленеген затны англама ва огъар къыймат берме;

— шиъру формада язылгъвн текстни хабар этип айтмагъа;

— оьзюню ойларын, пикруларын айтагъанда инг де къыйышагъан сёзню сайлап къоллама;

— коллектив къайдада тизилген (5-6 пунктлу) плангъа гёре гиччи текстни изложениесин язма;

— берилген темагъа гёре оьзбашына жумлалар, гиччирек хабарлар тизмек, ёлдашына гиччирек кагъыз язма;

— китап охувгъа муштарлы болма;

— гьар айтылгъан яда язылгъан сезге жаваплы болма;

— байлавлу тилде кёп такрарланагъан бир йимик маъналы сёзлени тайдырып, текстни стил якъдан тюзлеме.

	Тема урока 1 класс(литер)	Кол. час.	Дата		Оборудование	Повторение	Домашнее задание
			По плану	По факту			
1	Ватан. Школа. Клас **Родина.Школа.Класс**	1	07.09		китап	Ватан.мактап.	3-5
	Бизинагьлю. **Наша семья.**						
2	Яшылчалар. Емишлер. Овощи. Фрукты.	1	14.09				
	Уьй гьайванлар. **Домашние животные**				Китап, суратлар	Аюв.ирк.къоян.	6-7
3	Къыр гьайванлар. **Дикие животные.**	1	21.09				
	Созукъ ва тутукъ авазлар. **Гласные и согласные звуки.**				китап	Уьй.бав.агьлю.	8-10
4	Сёз ва бувун. **Слово и слог.**	1	28.09				
	Тил ва сёйлев. **Язык и речь.**						
5	(а)- аваз **Гласный звук(а), буквы**	1	05.10		китап	Алма.аргъан.	11-12
	(о)- аваз **Гласный звук (о), буквы Оо**				суратлар	Учурукъ.	13-14
6	(у)-аваз **Гласный звук (у), буквы У,у**	1	12.10		китаплар	Оракъ, одаман	15-16
	(и)-аваз **Гласный звук (и), буквы И,и**				суратлар	Иргъакъ, ине	17-18
7	(ы)-аваз **Гласный звук (ы), буквы ы**	1	19.10		Китап. суратлар	Хыяр. сыныкъ	19-20
	(н)-аваз **Согласный звук (н), буквы Н,н**				китаплар	Нар, нал	21-22
8	(ш)-аваз **Согласный звук (ш). буквы Шш**	1	26.10		суратлар	шаршар	23-24
	(т)-аваз **Согласный звук (т), буквыТ,т**				суратлар	Топ,тон	25-26

9	(й)-аваз **Согласный звук (й), буквы ЙЙ**	1	09.11		картинки	Йылан, йылав	27-28
10	(к)-аваз **Согласный звук (к), буквы Кк**	1	06.11		суратлар	Кампет,кокан	29-30
	(къ)-аваз **Согласный звук (къ), буквы КЪкъ**				китаплар	Къумукъ. къаз	31-32
11	(э) -аваз **Гласный звук (э) буквы Ээ**	1	23.11		китаплар	Этик, емиш	33-35
	(е)- аваз **Гласный звук (е), буквы Ее**						
12	(л)-аваз **Согласный звук (л), буквы Лл**	1	30.11		гьарплар	Согъан.сенек	36-37
	(м)-аваз **Согласный звук (м), буквы Мм**				китаплар	Лампа,леген	38-39
13	(с)-аваз **Согласный звук (с), буквы Сс**	1	07.12		китаплар	Мишик.	40-41
	(р)-аваз **Согласный звук (р), буквы Рр**				суратлар	Ракета.	42-43
14	(б)-аваз **Согласный звук (б), буквы Бб**	1	14.12		китап	Уьй, уьч	44-45
	(уь)-аваз **Гласный звук (уь), буквы Уьуь**				суратлар	Юлдуз.юзюм	46-47
15	(ю)-аваз **Гласный звук(ю), буквы Юю**	1	21.12		Китап, суратлаор	Гертме.	48-49
	(г)-аваз **Согласный звук(г), буквы Гг**				китаплар	Гьармут	50-51
16	(гъ)-аваз **Согласный звук (гъ), буквы гъ**	1	28.12		суратлар	Согъан.	52-53
	(з)-аваз **Согласный звук (з), буквы Зз**				Китап, суратлар	Танг, зенг	54-55
17	(гь)-аваз **Согласный звук (гь), буквы Гьгь**	1	11.01		суратлар	Буз.зенг	56-57

	(нг)-аваз **Согласный звук(нг), буквы Нг**				китаплар	Дандерек	58-59
18	(д)-аваз **Согласный звук (д), буквы Дд**	1	18.01		суратлар	Оьзен, оьрдек	60-61
	(оь)-аваз **Гласный звук (оь), буквыОьоь**				китаплар	Ёл,ёлдаш	62-63
19	(ё), (я)-авазлар **Гласный звук (ё), буквы Ёё**	1	25.01		суратлар	Яйын,яйыв	64-65
	(я) – аваз Гласный звук (я), буквы Яя						
20	(в) -аваз **Согласный звук (в), буквы В**	1	01.02		китаплар	Пастан, Вали	65-66
	(п) –аваз **Согласный звук (п), буквы Пп**						
21	(ч) –аваз **Согласный звук (ч), буквы Чч**	1	08.02				
	(ж)- аваз **Согласный звук(ж), буквы Жж**						
22	(х) -аваз **Согласный звук (х) , буквы Хх**	1	15.02		суратлар	Чара,жижек	67-70
	(ф) –аваз **Согласный звук (ф), буквы Фф**						
23	(ц) –аваз **Согласный звук (ц), буквы Цц**	1	22.02				
	Ъ- белги **Ъ- твёрдый знак**				китаплар	Харбуз	71-74
	Ь –белги **Ь- мягкий знак**						
24	Къумукъ алфавит. **Кумыкский алфавит.**	1	29.02.				
25	Савбол,Букварь! **Спасибо, Букварь!**	1	07.03		китап	алфавит	
	Айтывлар ва аталар сёзлери. **Пословицы и поговорки.**						

26	Чечеген ёммакълар.Къумукъ гьарплыкъ. **Загадки.Кумыкская азбука.**	1	14.03		Китап, суратлар	айтывлар	
27	Текст ва жумла. **Текст и предложение.**	1	21.03		китап		
28	Саламлашыв ва савболлашыв. **Приветствие и прощание.**	1	04.04.		Суратлар		
	Таныш болув.(диалог) **Знакомство.(диалог**)				Китап	диалог	
29	Санавлар. **Цифры и числа.**	1	11.04		Презентация		
	Жума, ай, йыл. Жуманы гюнлери. **Неделя, месяц, год. Дни недели.**				Презентация	санавлар	
30	Временные отрезки (эртен, тюш, ахшам, гече)	1	18.04		Презентация		
31	Янгылтмачлар. **Скороговорки**	1	25.04		Китап		
32	Гечилген темаланы такрарлав. **Повторение пройденных тем**	1	16.05 23.05				
33	Беклешдирив. **Закрепление.**	1	23.05.				

2 класс литература

№	Тема урока **2 класс.литер**	Кол. час.	Дата		Оборудование	Повторение	Домашнее задание
			По плану	По факту			
1	М.Атабаев « Байрам гюн» **М.Атабаев Праздничный день.**	1	07.09		Учебники	Мактап	Наизусть
2	Н.Ханмурзаев «Охуйгъан азиз яшлар» Н.**Ханмурзаев Дорогие школьники**	1	14.09		Учебники	Азиз	Выраз.читать
3	Халкъ авуз яратывчулугъу **Устное народное творчество**	1	21.09		Портрет автора	Ёлдаш	Пересказ
4	Ёмакълар .Ким-ким уяв, ким уяв **Сказки**	1	28.09		Картинки	Бахча	Пересказ
5	У.Мантаева Ажай **У.Мантаева Ажай.**	1	05.10		Картинки	Гюз	Пересказ
6	Ж.Закавов Гюз **Ж.Закавов Осень**	1	12.10		Учебники	Гьюрмет	Наизусть
7	Агъачлыкъда гюз. **Осень в лесу**	1	19.10		Учебники	Гьакъыл	Читать и переск.
8	ТОьД Суратгъа гере хабар **Р/р Рассказ по картине**	1	26.10		Картинки	Такрар	Повтор
9	М.Атабаев. Кёп сюемен **М.Атабаев Люблю.**	1	09.11		Портрет автора	Гьакъыл	Выраз.читать
10	М.Атабаев Мен доктор болажакъман **Я стану доктором**	1	16.11		Портрет автора	Баракалла	Выраз.читать
11	Уьй ишлеге кёмек этив. **Помощь маме**	1	23.11		Учебники	Къурдаш	Читать
12	М.Атабаев Баракалла **М.Атабаев Благодарность**	1	07.12		Картинки	Увуз.черек	Выраз.читать
13	М.Темиров Борчубуз. **М.Темиров Наш долг**	1	14.12		Картинки	Къушлар	Выраз.читать
14	К .Султанов Яшлар ва къушлар. **К.Султанов дети и птицы**	1	21.12		Картинки.портрет автора	Къар.къыш	Выраз.читать
15	А.Вагьабов. Сют пайлав **А.Вагабов Как делили молоко**	1	28.12		Картинки	Байрам	Наизусть

2 класс литература

16	М.Атабаев Къыш гелди. **М.Атабаев Зима пришла**	1	11.01		Картинки	Такрар	Повтор
17	Б.Гьажиев Сувукъмурза. **Б.Гаджиев Дед мороз**	1	18.01		Учебники	Уьлешив	Пересказ
18	Т оь д Суратгъа гере хабар **Р/р Рассказ по картине**	1	25.01		Учебники	Къоччакъ	Пересказ
19	А.Межитов. Айлар **А.Меджидов Месяцы**	1	01.02		Картинки	Заман .гюз.яй	Читать
20	М.Атабаев. Ана тил **М.Атабаев. Родной язык**	1	08.02		Учебники	Мактап	Наизусть
21	Къумукътюз. **Кумыкская равнина**	1	15.02		Учебники	Азиз	Выраз.читать
22	С.Мамаева Ана тил **С.Мамаева Родной язык**	1	22.02		Портрет автора	Ёлдаш	Пересказ
23	А.Акъаев Сыйыр бизге не бере? **А.Акаев Что же дает нам корова?**	1	29.02		Картинки	Бахча	Пересказ
24	А.Гьамитова Къоччакъ кирпи **А.Гамидова. смелый ёж.**	1	07.03		Картинки	Гюз	Пересказ
25	Ж.Керимова Бизин армия **Дж.керимова Наша армия**	1	14.03		Учебники	Гьюрмет	Наизусть
26	М.Атабаев Солдат яшлар **М.Атабаев Солдаты**	1	21.03		Учебники	Тахшагьар	Читать и переск.
27	К.Султанов « Язбаш» К.**Султанов Весна**	1	04.04		Картинки	Такрар	Повтор
28	А. Джачаев «Язбаш булай геле» **А.Джачаев Весна приходит так**	1	11.04		Портрет автора	Язбаш	Выраз.читать
29	В.Атаев Сурат дарсда **В.Атаев На уроке рисования**	1	18.04		Портрет автора	Баракалла	Выраз.читать
30	А.Магьамматов Мени анам **А.Магомедов Моя мама**	1	25.04		Учебники	Къурдаш	Читать
31	Б.Астемиров Май байрам **Б.Астемиров Майский праздник**	1	02.05.		Картинки	Асгер	Выраз.читать

2 класс литература

32	А.Акавов Биз дасланы сюймейбиз. **А.Акавов Мы против войны**	1	16.05		Картинки	Къушлар	Выраз.читать
33	Къарланюртлу игит. Россияны игити **Герой из Карланюрта.Герой России**	1	23.05		Картинки.портрет автора	Къар.къыш	Выраз.читать
34	Беклешдирив **Закрепление**	1	30.05.				

№	Тема урока 3 класс.литер.	Кол. час.	Дата		Оборудование	Повторение	Домашнее задание
			По плану	По факту			
1	Ана тилинден балагъа. А.Акаев **Материнское наставление**	1	01.09		Книги.портрет автора	Такрар	Выраз.читать
2	Яйда гюн. А.Салаватов **Летнее солнце .А.Салаватов**	1	08.09		Книги .картинки	Яй.яз	Наизусть
3	Къарлыгъачны къувуну . И. Керимов **Паника ласточки. И.Керимов**	1	15.09		Портрет автора	Къарлыгъач	Пересказ
4	Тюзню тангы **Утро на равнине.**	1	22.09		Картинки	Тюз	Читать
5	Гюз . М.Абуков **Осень. М Абуков**	1	29.09		Картинки. книги	Гюз	Наизусть
6	Гюзде . Н.Аскеров **Осенью . Н.Аскеров**	1	06.10		Картинки	Ашлыкъ	Выраз.читать
7	Ананы ёраву. Б. Магомедов **Пожелание матери. Б Магомедов**	1	13.10		Портрет автора	Ёрав	Выраз.читать
8	Абам тувгъан гюн. М.-С. Яхияев **День рождения мамы.**	1	20.10		Книги	Савгъат	Пересказ
9	Ата. Ана . А.Акаев **Отец.Мать. А.Акаев**	1	27.10		Книги.портрет автора	Гьюрмет	Выраз.читать
10	Сагъа тил ким уьйретди. **Кто тебя научил говорить.**	1	10.11		Книги	Тил	Наизусть
11	Не татлидир ана тил! М. Акъмурзаев **Как же сладок родной язык!**	1	17.11		Книги	Дюнья	Читать
12	Дарс . А.Акаев **Урок.А.Акаев**	1	24.11		Портрет автора	Дарс	Читать
13	Бишев ва торгъай бала . Г.Давутов **Котенок и жаворонок. Г.Давутов**	1	01.12		Картинки	Торгъай	Пересказ
14	Пионерлени йыры . М. Атабаев **Песня пионеров. М.Атабаев**	1	08.12		Картинки	Йыр	Наизусть
15	Герюнмейген дев . М.Атабаев **Невидимый дев. М.Атабаев**	1	15.12		Портрет автора	Дёв	Пересказ

16	Лайла ва къапуста.Б.Гьажимураов **Лайла и капуста**	1	22.12		Книги	Ёмакъ	Наизусть
17	Баш аврув. А . жачаев **Головная боль**	1	29.12		Портрет автора	Такрар	Выраз.читать
18	Дарслардан сонг . М . Сатиев **После уроков. М.Сатиев**	1	12.01		Книги.	Къурдаш	Пересказ
19	Тил оьсдюрюв дарс Р/р. **Рассказ по картине**	1	19.01		Картина	Хабар	Составить рассказ
20	Парахатлыкъны гегюрчюню. **Голубь мира**	1	26.01		Книги.портрет автора	Парахатлыкъ	Выраз.читать
21	Герти къурдашлар . Ю.Алимханов **Настоящие друзья**	1	02.02		Книги .картинки	Ёлдашлар	Наизусть
22	Тамаша ябушув.А.Калсынов **Интересная схватка.**	1	09.02		Портрет автора	Ябушув	Пересказ
23	Къыш эртени. Ш.Альбериев **Зимнее утро**	1	16.02		Картинки	Къыш	Читать
24	Т оь д .сочинение **Р/р Сочинение**	1	23.02		Картинки. книги	Хабар	Составить рассказ
25	Чана табулгъан кюй **Как нашлись санки. М.Сатиев**	1	01.03		Картинки	Чана	Пересказ
26	Ана . А.Гамидов **Мама. А.Гамидов**	1	15.03		Портрет автора	Ёрав	Выраз.читать
27	Гьайбулланы гьилласы.Ш.Альбериев **Хитрость Хайбуллы**	1	22.03		Книги	Гьилла	Пересказ
28	Тенг пайлав **Правильный делёж**	1	05.04		Книги.портрет автора	Гьюрмет	Выраз.читать
29	Ватан учун. И. Керимов **За Родину**	1	12.04		Книги .портрет автора	Ватан	Наизусть
30	Игитни алтын юлдузу **Золотая звезда героя**	1	19.04		Книги	Игит	Читать
31	Биринчи кагъыз. Р.Рашитов **Первое письмо**	1	26.04		Портрет автора	Дарс	Выраз.читать

32	Язбашны тавушлары. К. Султанов **Голоса весны**	1	03.05 10.05		Картинки	Торгъай	Пересказ
33	Сочинение.	1	17.05		Картинки	Хабар	Хабар
34	Халкъ авуз яратывчулугъу **Устное народное творчество**	1	24.05 31.05.		Книги	Дёв .	Читать

Къумукъ тил охув ва тил оьсдюрюв. 4-нчю клас. Жумада 0,5 сагьат.

Авторлар:
Н.Э.Гьажиагьматов. М.А.Висайитова. А.З.Акъаев.

№	Дарсны темасы	Сагьат	Сезлюк иш	Герсетив алатлар	Уьйге иш	Заманы
1	Мени элим. «Къумукъ тюз»	1	Темиркъазыкъ, бырынгъы,ювушанлы	Китап	Бет.4-8	11.09
	«Йырчы Къазакъ» «Не билейим, юз дынкъы бар ханланы» Гичирек баянлыкъ		Миллет,къараваш, къазаплангъан, кимбиди	Китап Сурат	Бет 9-12 Бет 12-13	
2	Аткъай. «Йырлап Йырчы Къазакъны утгъан яшны гьакъында»	1	Къомуз, къучакълагъан, сюеп салгъан		Бет 14-16	25.09
	М.Атабаев «Таш улан» Гиччирек баянлыкъ		Акъсакъ-Темир,девюр, кюлге денген	Сурат	Бет 17-19 Бет 20	
	А.Акъаев «Таргъу» Таргъуну тарихинден		Бырынгъы,тахшагьар, Савут-саба, окъ, шавхал	Сурат	Бет 20-22 Бет 23-25	
	Эндирейни тарихинден «Тарихлерде алтын язув хаты бар»		Тарих, бий, саниятчылыкъ		Бет 25-26 Бет 29-30	
3	М.Атабаев «Дагъыстаным»	1	Асил,гьашыкъ,гьайлек, эркелетген	Китап	Бет 30-31	09.10
	К.Казимов «Чолпан тувду»		Чолпан, чубурушуп, чубар		Бет 31-32	
	А.Гьамитов «Ананы сююгюз»		Юлдуз,насиб,бала		Бет 34-36	
4	И.Керимов «Абам»	1			Бет 36-38	23.10
	Анвар.Гь. « Анамны гёнгюревю». В.Атаев «Гиччи болгъаным таман».		Гёзел, шавла, гюмюш		Бет 38-40	
	А.Акъаев «Ана тилибиз».			Сурат	Бет 41-43	

	А.Жачаев «Мен къумукъман».					
5	Гьакъыллы яш (тюрк халкъ хабарындан) Б.Магьамматов «Ким табар»	1	Торба, мактап,бою-сою	Сурат	Бет 43-45	20.11
	В.Атаев «Булай да бола». Айтывлар.			Сурат	Бет 45-48	
6	Яй ва гюзю А-В. Сулейманов «Девюрню романтикасы».	1	Девюр, йылланы агъусу	Сурат	Бет 50-53	04.12
	М.Сатиев «Яй» Гь.Анвар «Будай»		Чувалда, будай тарлавлар Арпа,къарыш,зиян		Бет 54-58	
	«Гюз» Ж.Закавов. «Гюзде» Ш.Альбериев. Айтывлар.			Сурат Китап	Бет 62-65	
7	Халкъ авуз яратывчулугъу. «Яхшы уланны ёммагъы»	1	Сюлюк,тишлейсен-хабасан,аврув-дерт		Бет 66-75	18.12
	Чечеген ёммакълар. В.Атаев «Чечеген ёммакълар».				Бет 83-85	
8	Адат.Къылыкъ. Тарбия. Абусупьян Акаев «Къылыкъ китап»	1	Адат, къылыкъ, тарбия, гьюрмет, насигьат	Сурат	Бет 86-93	15.01
	И.Тургенев «Жымчыкъ. »А.Токъай «Къартайгъан арслан»		Орман, титиретмек,ингырланмакъ, адабият		Бет 106-109	
9	Аткъай «Акъ гёгюрчюн» 1-нчи бёлюгю	1	Къуванмакъ,гёгюрчюн, уьркютмей,чюпюрек	Сурат	Бет 110-114	29.01
	«Акъ гегюрчюн» II-нчи бёлюгю		Хатар,силлеп,гьилла		Бет 114-118	
10	Ж.Керимова «Инени гёзю чакъы яхшылыкъ»	1	Гьав,жайран, къувмакъ,къую	Сурат	Бет 124-127	12.02
	«Бёрюнюде тюлкюнюде инге салгъан тюлкюню хабары» «Къаз пайлав»		Къалач,азыкъ,лакъыр, табун,		Бет 128-133	
11	Къурдашлыкъ. Дослукъ. «Энемжая». «Боранлы гече».	1	Къанчыллай, гёнгюрев, ябагъылы ит	Сурат	Бет 138-145	26.02

12	М.Атабаев «Мени къурдашларым» Гь.Анвар «Досланы давлашыву»	1	Гёзлеген, къуванч Гебек, къонгур,уруш, мююз		Бет 146-149	11.03
	А.Акъаев «Къурдашлары кеп буса» Б.Магьамматов «Этсе болур давалар»		Силлей, лай, булгъамакъ, Чартлап, чачырап		Бет 149-152	
	Къыш ва Язбаш. Гь.Анвар «Къышда орман»		Орман,оькюрген, денген		Бет 157-161	
	Б.Магьамматов «Атъялман»		Ялын, ялманып, буйрукъ			
13	«Сыйыртгъычны сюючю» А.Акъаев «Рагьмулу тав»	1	Рагьму, гюйшей,къая, лапача,табун		Бет 161-165	01.04
	Р.Устарханова « Апрель» Р.Устарханова «Май»		Кепленип Кёрпе, назму, гюлебетечыкъ	Сурат	Бет 166-169	
14	Адамлар сыналгъан гюнлерде. М.Атабаев «Къоркъмас Жалал» «Сонггъу сёз» деген баянлыкъ	1	Къучагъы, ал байракъ, къувлуй		Бет 170-175	15.04
15	Абдулгьаким Исмайылов. Марат Темирбеков Марат Темирбеков ким болгъан?	1	Юваш, штабихтияр, лакъыр, кютежек	Сурат	Бет 177-184	29.04
16	«Гелиняр» (къумукъ халкъ хабары). М.Атабаев «Аталар». А.Акъаев «Сыйыр бизге не бере?» М.Хангишиев «Чубурув бойларда» А.Межитов «Туварчы булан ёлугъув».	1	Учурум къая, гелиняр Бёлек, геземек, сюп-сюзюк		Бет 184-194	13.05
17	Маданият ва инчесаният. А-Гь. Гьажиев «Къапиялы сёзге къарыв ёкъ». Ш-Х.Алишева «Барият Муратовагъа».	1		Сурат	Бет 203-215	27.05з